

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Факультет обліку і аудиту
Кафедра обліку і оподаткування підприємницької діяльності

Ткачук Вікторія Миколаївна

Облік та аналіз оборотних активів підприємства
/ Accounting and analysis of current assets of the
enterprise

Спеціальність: 071 – Облік і оподаткування
Магістерська програма – Облік, оподаткування та правове забезпечення підприємництва

Магістерська робота

Виконала студентка групи
ОПДм-21
В. М. Ткачук

Науковий керівник
к.е.н., доцент В. Я. Фаріон

Дипломну роботу допущено до
захисту

«_____» _____ 201__ р.

Завідувач кафедри

_____ **Н. В. Починок**

Тернопіль – 2018

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ I. Теоретичні засади обліку оборотних активів підприємства.....	6
1.1 Сутність оборотних активів підприємства.....	6
1.2 Класифікація оборотних активів підприємства.....	12
1.3 Особливості оцінки оборотних активів підприємства у вітчизняній і зарубіжній практиці.....	19
Висновки до розділу I.....	27
Розділ II. Методика обліку оборотних активів підприємства.....	29
2.1 Методика обліку запасів.....	29
2.2 Особливості обліку грошових коштів та грошових документів.....	48
2.3 Порядок обліку поточної дебіторської заборгованості.....	55
2.4 Методика формування інформації про оборотні активи підприємства...	72
Висновки до розділу II.....	81
Розділ III. Методика аналізу оборотних активів підприємства.....	83
оборотних активів підприємства.....	83
3.1 Аналіз ефективності використання оборотних активів підприємства.....	91
3.2 Використання прийомів аналізу в процесі проведення аудиту оборотних активів підприємства.....	98
Висновки до розділу III.....	105
Висновки.....	107
Список використаної літератури.....	112
Додатки.....	120

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Стан оборотних активів у сучасних умовах господарювання відіграє значну роль, оскільки вони займають вагомую частку майна будь-якого підприємства. Адже, для того, щоб стабільно здійснювати процес виробництва на підприємстві постійно мають бути оборотні засоби в матеріальній формі. При їх втрачанні збільшуються витрати на виробництво, результатом якого є створення готової продукції і відповідно повертаються до підприємця в грошовій формі наприкінці кожного кругообігу капіталу. Таким чином, оборотні активи являються важливим критерієм у визначенні прибутку підприємства.

Особливо актуальною є проблема подальшого вдосконалення методики бухгалтерського обліку та аудиту оборотних активів. Від ступеня ефективності використання оборотних активів залежить стан суб'єкта господарювання, адже раціональне використання оборотних активів та їх оптимізація є одним із основних завдань підприємства для забезпечення безперебійного виробництва за будь-яких умов.

Значний внесок у розробку теоретичних і практичних аспектів обліку оборотних активів внесли провідні вітчизняні дослідники: Бутинець Ф.Ф., Бондаренко О.С., Голов С.Ф., Задорожний З.В., Костюченко В.М., Крупка Я.Д., Нашкерська Г.В., Огієнко С.О. та інші. Значної уваги приділяли даному питанню і зарубіжні автори, зокрема Бланк І., Брейли Р., Мэтьюс М.Р., Палий В.Ф., Соколов Я.В. А., Майерс С. Незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, проблеми дослідження теоретичних засад оборотних активів залишаються фрагментарно дослідженими та потребують подальшого наукового обґрунтування.

Метою дипломної роботи є вивчення теоретичного та практичного досвіду методики та організації обліку й аналізу оборотних активів підприємства та розробці шляхів їх удосконалення.

Для досягнення мети будуть розв'язані наступні **завдання**:

- уточнити економічний зміст поняття оборотні активи;
- узагальнити класифікаційні ознаки оборотних активів як об'єктів обліку та аналізу;
- проаналізувати та узагальнити систему класифікацій оцінок оборотних активів підприємства;
- висвітлити методика обліку запасів підприємства;
- розглянути особливості обліку дебіторської заборгованості;
- окреслити напрямки удосконалення обліку грошових коштів та грошових документів;
- розглянути основні показники ефективності використання оборотних активів підприємства;
- провести аналіз ефективності використання оборотних активів на підприємстві.

Об'єктом дослідження є діюча методика обліку і аналізу оборотних активів на ТОВ «УА Брук»

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і практичних питань обліку і аналізу оборотних активів у вітчизняній практиці

Інформаційною базою дослідження є: законодавчі акти, монографічні дослідження, періодична економічна література, фінансова звітність ТОВ «УА Брук».

Методи дослідження. Теоретичні аспекти досліджувались із застосуванням методів індукції і дедукції, за допомогою яких визначено місце оборотних активів у системі обліку, а також уточнено ключові терміни, пов'язані з обліком цих об'єктів. Історичний та логічний методи, а також порівняння застосовувались при уточненні й дослідженні рахунків з обліку оборотних активів, аналізу і синтезу, елімінування – для дослідження впливу факторів на оборотні активи. У дослідженні застосовувалися прийоми статистичних порівнянь, а також методи аналізу, узагальнення та графічного

зображення даних для проведення аналізу формування і використання оборотних активів.

Наукова новизна одержаних результатів дипломної роботи полягає у розроблених рекомендаціях та пропозиціях, спрямованих на вдосконалення обліку і аналізу оборотних активів, зокрема: на основі теоретичного узагальнення різних підходів вітчизняних і зарубіжних вчених систематизованого визначення оборотних активів та уточнено їх класифікацію.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості застосування пропозицій щодо методики та організації обліку та аналізу оборотних активів підприємства у ТОВ «УА Брук»

Інформація про апробацію результатів роботи та публікації. За результатами дослідження опубліковано тези у збірнику наукових праць студентів «Проблеми обліку, контролю та аудиту в умовах проведення системних реформ».

Обсяг і структура роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, додатків та списку використаних джерел. Обсяг дипломної роботи становить 120 сторінок друкованого тексту. Робота містить 17 таблиць, 14 рисунків, 79 джерел літератури та додатків.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність оборотних активів підприємства

Для здійснення будь-якої фінансово-господарської діяльності необхідно мати в своєму розпорядженні відповідні виробничі засоби. Все майно, яке належить підприємству називається його активами. Активи є найважливішою складовою будь-якої господарської діяльності підприємства, можуть бути сформовані за рахунок як власних, так і залучених джерел фінансування. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» містить таке тлумачення терміну: актив - це ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигід у майбутньому [48]. Відповідно до даного стандарту усі активи розподіляються на дві групи – оборотні та необоротні. У стандарті виділено, що включають до оборотних активів, а саме: оборотні активи - гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Термін оборотні активи почали використовувати в економічній літературі з початку ХХст.

Поняття оборотні активи трактується різними вченими по-різному, залежно від етапу розвитку економіки. Найбільш розповсюдженим вважався термін «оборотні кошти», але поряд з ним, в умовах ринкової економіки, виникли такі поняття як: «оборотні активи», «оборотні засоби», «оборотні фонди», «оборотній капітал» «поточні активи», які часто ототожнюють між собою, що може бути пов'язане з невірним перекладом наукової літератури. Ці терміни хоч і мають спільні риси, але є різними.

Розглянемо різні погляди вчених щодо сутності оборотних активів.

Таблиця 1.1

Сутність оборотних активів

№	Автор	Визначення
1	2	3
2	Слав'юк Р.А. [68, с. 4]	Оборотні активи - ресурси, які належать підприємству і які напевно буде перетворено на гроші чи використано іншим чином протягом року з дати складання бухгалтерського балансу.
3	Нашкерська Г.В. [47, с.317]	Оборотні активи - це грошові кошти, що вкладені для створення оборотних виробничих фондів та фондів обігу з метою забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації продукції
4	Демченко Т. А. [18, с.179]	Оборотні активи - сукупність оборотних фондів і фондів обігу, які використовуються для фінансування поточної господарської діяльності і виражені в грошовій формі.
5	Ковальов В. В. [31, с. 256]	Оборотні активи – активи, що споживаються у ході виробничого процесу протягом року або звичайного операційного циклу, що перевищує 12 міс. через специфіку технологічного виробництва, і тому такі, що повністю переносять свою вартість виготовленої продукції.
6	Бланк І. О. [8, с.162]	Оборотні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, що забезпечують поточну виробничо-комерційну діяльність підприємства та, що повністю споживаються у процесі одного виробничо-комерційного циклу.
7	Ермасова Н. Б. [20, с.78]	Оборотні активи – засоби, інвестовані підприємством в поточні операції під час кожного операційного циклу.
8	Усатов І. А. [74, с. 120]	Оборотні активи – грошові кошти та мобільні активи, які перетворюються в грошові кошти впродовж одного виробничого циклу, що забезпечує безперервність процесу виробництва, обороту та отримання прибутку.
9	Крейніна М. Н. [33, с. 35]	Оборотні активи – це мобільна частина майна підприємства, тобто вся вартість тих оборотних активів, які при нормальних умовах роботи протягом року (або навіть коротшого періоду) перетворюються в грошові кошти в результаті отримання виручки від реалізації, обігу цінних паперів і т.д.
10	Брейлі Р., Майерс С. [11, с. 740]	Оборотні активи – це такі активи, які компанія в найближчому майбутньому збирається перетворити в грошові кошти.
11	Білик М. Д. [6, с. 161]	Оборотні активи – група мобільних активів із періодом використанні до одного року, що безпосередньо обслуговують операційну діяльність підприємства і внаслідок високого рівня їх ліквідності мають забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими зобов'язаннями.

Продовження табл. 1.1

12	Бугинець Ф.Ф. [12, с. 216]	Оборотні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточний господарський процес, які повністю споживаються протягом одного операційного циклу
13	Русак Н.А. [63, с. 216]	Оборотні активи – мобільні активи підприємства, що є грошовими коштами або можуть бути перетворені в них протягом року або одного виробничого циклу.
14	Ільєнкова С. Д. [25, с. 173]	Оборотні активи – фінансові ресурси, вкладені в об'єкти, використання яких здійснюється фірмою або в рамках одного відтворювального циклу, або в рамках відносно короткого періоду часу.
15	Зві Боді, Роберт Мертон [9, с. 114]	Оборотні активи – суми грошових коштів компанії та всі інші статті балансу, які протягом року передбачається перетворити в гроші.
16	Володькіна М. В. [15, с. 46]	Оборотні активи – це частина активів підприємства, яка включає оборотні кошти та короткострокові фінансові інвестиції.
17	Кірейцев Г. Г. [29, с. 106]	Оборотні активи – це сукупність коштів, авансованих в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва та реалізації продукції.
18	Філімоненков О. С. [78, с. 229]	Оборотні активи – сукупність матеріально-речовинних цінностей і грошових коштів, які беруть участь у створенні продукту, цілком споживаються у виробничому процесі і повністю переносять свою вартість на виробничий продукт упродовж операційного циклу або 12 місяців з дати балансу.

Проаналізувавши інформацію, наведену у табл. 1.1, можна виділити декілька підходів до трактування сутності поняття «оборотні активи».

Перша група авторів, Демченко Т. А. Кірейцев Г. Г., визначають оборотні активи як сукупність оборотних фондів та фондів обігу або авансованих у них коштів. Таке визначення відображає сутність оборотних активів як вартісної категорії, так як до складу оборотних фондів входять виробничі запаси, незавершене виробництво, напівфабрикати власного виробництва та витрати майбутніх періодів, а в фонди обігу включають готову продукцію, дебіторську заборгованість і грошові кошти [18, 29].

На основі виділення саме грошової природи оборотних активів, ґрунтуються визначення таких вчених, як Нашкерська Г.В., Брейлі Р., Майєрс С., Зві Боді та Роберт Мертон [48, 11, 9].

Подібним визначенням, але з уточненням терміну використання оборотних активів, оперують Крейніна М. Н., Усатов І. А. та Русак Н.А. які

визначають їх як грошові кошти та їх еквіваленти, а також інші активи, що використовують в одному операційному циклі [33, 74, 63].

Найпоширенішою точкою зору серед таких науковців як Бутинець Ф.Ф., Слав'юк Р.А., Бланк І. О., Ермасова Н. Б., Білик М. Д., Ільєнкова С. Д., у якій акцентується увага на термін використання оборотних активів, є їх розуміння як сукупності майнових цінностей, які обслуговують поточну господарську діяльність підприємства і повністю споживаються протягом одного операційного циклу. [12, 68, 8, 20, 6, 25].

В роботах Ковальова В. В. та Філімоненкова О. С. оборотні активи трактуються як натурально-речовинна категорія, тобто як засоби підприємства, які повністю переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції. Разом з тим в умовах існування товарно-грошових відносин матеріальні засоби підприємств виражаються не лише в натуральній, а й у вартісній формі [31, 78].

Ряд авторів застосовує термін “оборотний капітал”, характеризуючи обсяг оборотних активів, що є, на наш погляд, неправильним. Зокрема, економісти А. І. Малишкін, Б. Ю. Адамова відзначають: “ ... наявність економічних ресурсів (засобів), які належать підприємству, ототожнюються з його сукупним капіталом на певний момент, при цьому економічні ресурси дорівнюють усьому капіталу” [38, с. 43]. На нашу думку, слід уникати терміну “капітал” при визначенні оборотних активів, оскільки в балансі він більшою мірою є категорією, яка характеризує джерела засобів, а не те, що на ці джерела придбано.

Такі терміни як «оборотні кошти» та «оборотні засоби» часто ототожнювались і трактувались як сума інших понять – оборотних фондів і фондів обігу у працях Д'яченко В. П., Усатова І. А., Бойчика І. М. та інших.

Алексєєв І. В. та Нич О. І. у своїх дослідженнях розглядають проблему ототожнення суміжних понять та зазначають, що «за своєю суттю всі вони різні і окреслюють різні економічні поняття». Автори головною відмінністю оборотних активів та оборотних коштів вважають тривалість періоду для

функціонування, який для оборотних коштів визначають в один рік або кругообіг, а для оборотних активів – в один рік або в операційний цикл. Поняття «оборотні засоби» автори взагалі вважають невірним і таким, що виникло через неточності перекладу з російського поняття «оборотные средства». Категорію «оборотні активи» автори вважають «всеохоплюючою», оскільки саме вона включає в себе усі інші поняття [1, с. 135-136].

Поважний О. С., Крамзіна Н. О. та Кваша Ю. В. у своїх працях також досліджували історію виникнення терміну «оборотні активи», його суть та зв'язок з іншими поняттями. Головною відмінністю між поняттями «оборотні активи» і «оборотні кошти» автори вважають те, що оборотні активи витрачаються у процесі виробництва, тоді як оборотні кошти авансовані у виробництво, тому вони «не витрачаються і не споживаються», внаслідок чого оборотні кошти виступають проміжною ланкою між активом і пасивом балансу [50, 31, 32].

У працях Бетехтіної Л. О. поняття «оборотних активів», «оборотних коштів» та «оборотного капіталу» розглядаються як тотожні. Автор пропонує наступне визначення зазначених понять: оборотний капітал (активи, кошти) – «це активи, які поновлюються з певною регулярністю для забезпечення поточної діяльності, вкладення в які обертаються протягом одного року або виробничого циклу» [5, с. 74]. Сучасні науковці, такі як Поддєрьогін А. М., Білик М. Д. також ототожнюють поняття «оборотні кошти» та «оборотний капітал» [6, 53].

На нашу думку, об'єднання вищезазначених понять погіршує процес управління оборотними активами.

На думку Соляник Л. Г. оборотні активи (або поточні активи) – це «сукупність матеріальних і фінансових активів, які шляхом структурної трансформації здійснюють безперервний кругообіг форм вартості з метою постійного відновлення процесу виробництва, одержання прибутку, підтримання нормальної ліквідності підприємства, і повинні повністю споживатися протягом одного календарного року чи операційного циклу».

Автор вважає, що поєднання пасивної форми оборотного капіталу і активної форми оборотних активів формує категорію «оборотних засобів» [66].

Пеняк Ю. С. вважає, що поняття «оборотні фонди» і «оборотний капітал» є ідентичними, крім того, пропонує використовувати саме останнє поняття. Також автор об'єднує такі категорії як «оборотні кошти», «оборотні засоби» і «оборотні активи» [52, с. 5].

На думку Ізмайлової Н. В. у відповідності до Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та Положень (стандартів) бухгалтерського обліку України, застосування поняття «оборотні кошти» «не відповідає сутності поняття «оборотні активи», оскільки оборотні кошти пов'язані зі створенням вартості тільки у ході операційної діяльності». Автор вважає, що економічна сутність оборотних активів «полягає у втілених в них грошових коштах, які повністю споживаються чи реалізуються впродовж одного виробничого циклу (або протягом 12 місяців) при здійсненні операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, що сприяє безперервності виробничо-комерційного циклу, а також дозволяє підтримувати достатній рівень ліквідності і прибутковості підприємства» [24, с. 8].

Таким чином, відмінність досліджених понять полягає у наступному:

1. Категорії «оборотні активи» і «оборотні кошти» є самостійними, ототожнювати їх невірно, що підтверджується різницею у деяких характеристиках:

- різні складові (до складу оборотних активів належать поточні фінансові інвестиції, які не включаються до складу оборотних коштів);

- різна тривалість періоду для функціонування (для оборотних коштів її визначають в один рік або кругообіг, а для оборотних активів – в один рік або в операційний цикл);

- оборотні активи витрачаються у процесі виробництва, тоді як оборотні кошти авансовані у виробництво, тому вони «не витрачаються і не споживаються», внаслідок чого оборотні кошти виступають проміжною ланкою між активом і пасивом балансу.

2. Терміни «оборотні активи» і «оборотний капітал» ототожнювати невірно через те, що оборотний капітал виступає джерелом формування складових оборотних активів, тобто він фіксується в пасиві балансу, тоді як оборотні активи відображають характер їх розміщення і є частиною активу балансу.

Синтезуючи економічний, фінансовий та бухгалтерський підходи до трактування досліджених категорій, визначимо поняття «оборотні активи» як сукупність фінансових і матеріальних активів, не обмежених у використанні, які обслуговують господарський процес, і призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу або одного року з дати складання балансу та забезпечення безперервності виробничо-комерційного циклу.

1.2. Класифікація оборотних активів підприємства

Оборотні активи складаються із великої кількості елементів, які, незважаючи на загальні основні ознаки мають певні особливості. Хоча ці особливості й носять другорядний характер, але вони також відіграють певну роль в організації оборотних активів. Це зумовлює необхідність групування окремих елементів оборотних активів, які охоплюють певні види майна підприємств, за конкретними економічними ознаками. Науково обґрунтоване об'єднання окремих елементів оборотних активів у певну групу має велике значення для аналізу фінансового стану підприємства, ведення обліку оборотних активів й ефективного їх використання.

На даний момент в економічній науці оборотні активи розрізняють за багатьма класифікаційними ознаками. Це пояснюється наявністю в економічній теорії та господарській практиці, більше ста визначень, пов'язаних з використанням активів, термінів, що характеризують окремі їх види.

Для кращого розуміння категорії «оборотні активи» розглянемо їх класифікацію за різними ознаками (таблиця 1.2):

Таблиця 1.2

Класифікація оборотних активів

№ п/п	Класифікаційні ознаки оборотних активів	Елементи (види) оборотних активів	Автори, які підтримують даний поділ
1	За характером фінансових джерел формування	1)валові оборотні активи; 2)чисті оборотні активи; 3)власні оборотні активи	Берехтіна Л.О. Сікора І.А. Носов П.Л. Чухно І.С.
2	За видами	1)виробничі запаси сировини, матеріалів, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів; 2)запаси готової продукції; 3)дебіторська заборгованість; 4)грошові кошти; 5)інші види оборотних активів	Берехтіна Л.О. Подерьогін
3	Залежно від участі в кругообігу	1)оборотні активи у сфері виробництва (оборотні фонди); 2)оборотні активи у сфері обігу (фонди обігу).	Берехтіна Л.О. Подерьогін А.М Носов П.Л. Чухно І.С.
5	Залежно від методів планування, принципів організації та регулювання	1)нормовані; 2)ненормовані.	Подерьогін А.М Носов П.Л. Чухно І.С.
6	За періодом функціонування	1)постійна частина оборотних активів; 2)змінна частина оборотних активів.	Берехтіна Л.О. Носов П.Л. Чухно І.С.
7	За часом перебування в кругообігу	1)початкові; 2)функціональні; 3)накопичені	Чухно І.С.
8	За ступенем ліквідності	1)абсолютно ліквідні (високоліквідні); 2)швидколіквідні (середньоліквідні); 3)малоліквідні (низьколіквідні)	Сікора І.А. Носов П.Л. Чухно І.С.
9	За формою функціонування	1)монетарна форма; 2)речова форма.	Носов П.Л. Чухно І.С
10	За ризиком вкладення	оборотні активи з: 1)високим ризиком вкладення; 2)середнім ризиком вкладення;	Сікора І.А. Носов П.Л. Чухно І.С.

		3) низьким ризиком вкладення	
11	За ступенем захищеності від інфляції	1) оборотні активи, що не підлягають інфляційним втратам; 2) оборотні активи, що піддаються інфляційним втратам	Сікора І.А. Носов П.Л. Чухно І.С.

На основі класифікації, наведеної у таблиці, більш детально проаналізуємо кожен вид оборотних активів.

1. За характером фінансових джерел формування оборотні активи бувають: валові – характеризують загальний обсяг оборотних активів, сформований за рахунок власного та позикового та залученого капіталу; в балансі вони відображаються в другому та третьому розділах активу; чисті – характеризують ту частину обсягу оборотних активів, яка була сформована за рахунок власного та довгострокового позикового капіталу; власні – характеризують ту частину оборотних активів, що сформувалась за рахунок власного капіталу підприємства.

2. За видами оборотні активи поділяють на: виробничі запаси сировини, матеріалів та купівельних напівфабрикатів, що характеризують обсяг вхідних матеріальних потоків у вигляді запасів, які забезпечують виробничу діяльність підприємства; запаси готової продукції, що характеризують обсяг вихідних матеріальних потоків у формі запасів готової продукції, що призначена для реалізації; зазвичай, до цього виду оборотних активів також відносять обсяг незавершеного виробництва, який коригується на коефіцієнт завершеності за окремими видами продукції; дебіторська заборгованість характеризує суму заборгованості на користь підприємств-покупців, та представлена фінансовими зобов'язаннями юридичних та фізичних осіб за розрахунками за товари, роботи, послуги, видані аванси тощо; залишки коштів в національній та іноземній валюті, а також сума короткострокових фінансових вкладень, які розглядаються як форма інвестиційного використання тимчасово вільних залишків грошових

коштів; інші види оборотних активів, до яких відносять оборотні активи, які не були включені до складу вищерозглянутих видів, для прикладу, деякі вчені відносять сюди витрати майбутніх періодів.

3. Залежно від участі в кругообігу (в даній класифікаційній групі розглядається виробнича сфера) оборотні активи авансуються в оборотні виробничі фонди (оборотні активи у сфері виробництва) і фонди обігу (оборотні активи у сфері обігу): оборотні активи у сфері виробництва (оборотні фонди) – це кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди та фонди обігу задля забезпечення безперервного процесу виробництва, реалізації готової продукції та отримання прибутку. До таких активів відносять виробничі запаси, незавершене виробництво та витрати майбутніх періодів. Ці активи ще називаються нормовані оборотні активи; оборотні активи у сфері обігу (фонди обігу) – це залишки готової продукції на складі підприємства, які вже відвантажені, але ще не оплачені покупцями, а також це товари, залишки коштів у касі підприємства, на поточному рахунку, у дебіторській заборгованості, в розрахунках, а також укладені в короткострокові цінні папери.

4. За характером участі в операційному процесі оборотні активи класифікують так: оборотні активи, що обслуговують виробничий цикл, а саме: запаси сировини, матеріалів та напівфабрикатів; обсяги незавершеного виробництва та запаси готової продукції; оборотні активи, які обслуговують фінансовий цикл підприємства, характеризують дебіторську заборгованість

5. Залежно від способів планування, принципів організації і регулювання виділяють: нормовані оборотні активи – це такі активи, які можуть бути точно визначені та зафіксовані як планові величини; їх обсяг можна точно визначити для того, щоб забезпечити безперервний процес виробництва. До них відносять засоби у виробничих запасах, у виробництві, у залишках готової продукції на складах підприємства. Нормовані активи є основною частиною оборотних активів на підприємстві; ненормовані оборотні активи – це такі активи, що їх не можна або надзвичайно важко точно встановити та зафіксувати у формі

нормативу або планового обсягу. До них належать усі активи в обігу, окрім готової продукції на складах (грошові кошти в касі та на рахунках в банку, дебіторська заборгованість та засоби в розрахунках). Елементи оборотних активів, які обслуговують реалізацію продукції, не нормуються

6. За періодом функціонування виділяють постійну і змінну частини оборотних активів: постійна частина є незнижувальним мінімумом оборотних активів, що потрібний підприємству для здійснення операційної діяльності; змінна частина оборотних активів, пов'язана із сезонними зростаннями обсягів виробництва та реалізації продукції, а також необхідністю формування в певні періоди господарської діяльності підприємства запасів товарно-матеріальних цінностей сезонного збереження, їх дострокового завезення та цільового призначення. Науковці вважають, що фінансувати змінні оборотні активи доцільно використовуючи короткотермінові джерела, відповідно для постійної їх частини – довготермінові.

7. За часом перебування в кругообігу оборотні активи класифікує лише І.С. Чухно,, при цьому не пояснюючи, як обґрунтовується така класифікація[79].

8. За ступенем ліквідності оборотні активи поділяються на: абсолютно ліквідні або високоліквідні – це оборотні активи, які можуть бути моментально і без додаткових зусиль перетворені на грошові кошти. До них належать грошові кошти, поточні фінансові інвестиції, тощо. Також в багатьох випадках виділяють орієнтований термін їх конвертування, а саме до 90 днів, саме тому в цю групу також можна віднести поточну дебіторську заборгованість постійних покупців, які вчасно оплачують рахунки за поставлені товари, здійснені роботи та/або виконані послуги; швидколіквідні (середньоліквідні) – це ті оборотні активи, для переведення яких в готівку потрібен додатковий час. До них можна віднести виробничі запаси, готову продукцію і дебіторську заборгованість; малоліквідні (низьколіквідні) – це активи, для реалізації яких потрібен тривалий час. До них відносять виробничі запаси, готову продукцію, яка не користується попитом та біологічні активи. Варто зазначити, що в економічній

літературі чітко не виділено склад груп ліквідності оборотних активів, тому класифікація оборотних активів за цією даною ознакою є умовною і залежить від потреб підприємства або ринкової ситуації.

9. За формою функціонування оборотні активи поділяють на: Монетарну форму, що включає в себе грошові кошти та їх еквіваленти. Решту оборотних активів відносять до речової форми

10. Поділ оборотних активів за ризиком вкладення здійснюють вітчизняні автори за групами: з високим ризиком вкладення; середнім ризиком вкладення; низьким ризиком вкладення. Проаналізувавши їх позиції, можна побачити, що дана класифікація оборотних активів подібна класифікації за ступенем ліквідності. Автори правильно виділили класифікаційну ознаку, оскільки фактор ризику є важливим при прийнятті управлінських рішень. Однак, цю класифікацію більш доцільно використовувати для оборотного капіталу, вартість якого вкладається в оборотні активи та відображає групи ліквідності активів через вкладений у них капітал

11. За ступенем захищеності від інфляції виділяють: оборотні активи, що не підлягають інфляційним втратам, оборотні активи, які піддаються інфляційним втратам Така класифікація набуває умовного характеру, оскільки впливу інфляції не піддаються прямо лише активи, які виробляються на аграрному підприємстві. Найбільш прямий вплив має інфляція на знецінення грошових коштів.

У практиці планування та аналізу оборотні активи групують залежно від ролі, яку вони виконують у виробництві – виробничі запаси; засоби у процесі виробництва, нереалізована продукція, кошти. Розглянемо класифікацію оборотних активів, яка використовується для складання фінансової звітності бухгалтерського обліку, запропоновану В. Ф. Палієм, В. В. Палієм [51, с.82]. Оборотні активи поділяються на матеріальні оборотні активи, грошові засоби і засоби в розрахунках (рис.1.1).

Рис. 1.1. Класифікація оборотних активів, призначена для складання фінансової звітності.

У свою чергу, матеріальні виробничі запаси поділяються на матеріали за їх видами, малоцінні та швидкозношувані предмети і тварини на вирощуванні та відгодівлі.

Короткострокові вкладення оборотних активів у розрахунки з фізичними і юридичними особами в більшій частині є ліквідними активами. Відомі строки, протягом яких дебіторська заборгованість повинна бути виплачена, тобто обернена в готівкові гроші або в грошові надходження на банківські рахунки підприємства (рис. 1.2).

Рис.1.2. Класифікація оборотних засобів у розрахунках

За умов ринкової економіки заборгованість покупців за готову продукцію і товари суб'єкта господарювання – це звичайне явище. Це комерційні, інакше – розстрочки платежів у часі, які сприяють збільшенню об'ємів торгівлі, прискоренню оборотності товарів. Вигідні для покупців умови комерційного кредиту – надійний спосіб підтримувати постійний попит на продукцію підприємства. Проте частина боргів, незважаючи на обережність і обачність постачальників, залишаються несплаченими. Їх покривають за рахунок прибутку підприємства, створюються резервні фонди на покриття сумнівних боргів.

Отже, дослідивши оборотні активи з врахуванням досвіду економістів у сфері обліку та аудиту, можна згрупувати їх за такими ознаками: за формами функціонування в операційному циклі; залежно від участі в кругообігу; за принципом організації та регулювання; залежно від ступеня ліквідності; залежно від ризику вкладених оборотних активів; за характером фінансових джерел; за видами. Така класифікація дає змогу систематизувати оборотні активи з метою забезпечення ефективного й цілеспрямованого їх управління та використання.

1.3. Особливості оцінки оборотних активів підприємства у вітчизняній і зарубіжній практиці.

За ринкових умов господарювання важливе місце в організації облікового процесу посідає оцінка оборотних активів, наявних на підприємстві, оскільки від використаної методики оцінки залежать якість і достовірність звітних показників, що характеризують майновий і фінансовий стан суб'єкта економіки.

Оборотні активи можуть надходити на підприємство різними шляхами: виготовлені власними силами, придбані у постачальника, отримані як внесок до статутного капіталу, безоплатно одержані, а також в результаті повного або часткового обміну на подібні або неподібні активи. Методика оцінки оборотних

активів підприємств регулюється наступними нормативно-правовими актами: НП(С)БО 1, П(С)БО 9, П(С)БО 10, МСБО 2, МСБО 7, МСБО 1, МСБО 8, МСБО 18, МСБО 32, МСБО 39 [40 – 46, 54 - 55].

У бухгалтерському обліку оборотні активи відображаються у грошовому виразі із застосуванням наступних методів оцінки:

- історична собівартість
- поточна собівартість
- вартість продажу або реалізації
- теперішня вартість.

Оцінка за історичною собівартістю означає, що активи відображаються за сумою сплачених грошових коштів чи їх еквівалентів або за справедливою вартістю компенсації, виданої на момент придбання. Історична собівартість придбання активів містить ціну їх придбання та всі витрати, необхідні для приведення їх у місце та стан використання за призначенням (транспортні витрати, витрати на встановлення, мито тощо). Історичною собівартістю активів, створених підприємством, є їхня виробнича собівартість.

При оцінці за поточною собівартістю активи відображаються за сумою грошових коштів або їх еквівалентів, яка була б сплачена в разі їх придбання на поточний момент. Термін “відновлювальна собівартість” звичайно застосовують до активів, які періодично замінюються, тобто до запасів підприємства.

За продажною вартістю (вартістю реалізації) актив відображається за сумою грошових коштів (або їх еквівалентів), яку можна було б отримати на поточний момент шляхом продажу активу за звичайних умов.

При оцінці за теперішньою вартістю активи відображаються за теперішньою дисконтовою вартістю майбутніх чистих надходжень грошових коштів.

Оборотні активи, а саме запаси можуть надходити на підприємство з різних джерел, серед яких: придбання за плату; виготовлення власними силами підприємства; внесення до статутного капіталу підприємства; безоплатне

одержання; придбання в результаті обміну на подібні активи; придбання в результаті обміну (часткового обміну) на неподібні активи.

Згідно з П(С)БО 9 «Запаси» куплені або виготовлені на підприємстві запаси обліковуються за первісною вартістю, яка також є їх собівартістю. Відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» до первісної вартості відносять:

- 1) суму, яку потрібно оплатити постачальнику та інші витрати, пов'язані з пошуком необхідних запасів (інформаційні, посередницькі тощо);
- 2) ввізне мито;
- 3) непрямі податки, що пов'язані із придбанням запасів та не будуть в подальшому відшкодовані підприємству;
- 4) витрати на перевезення, завантаження/розвантаження запасів, їх страхування;
- 5) інші витрати, що пов'язані з купівлею запасів [54].

Відповідно до МСБО 2 «Запаси» собівартість (початкова вартість) включає в себе:

- 1) ціну придбання;
- 2) імпортне мито;
- 3) інші податки, які не будуть відшкодовуватися податковими органами;
- 4) транспортні та експедиторські витрати;
- 5) інші витрати, що будуть понесені при купівлі запасів [41].

Таке поняття, як первісна вартість в МСБО 2 відсутнє. Таким чином, відмінностей між П(С)БО 9 та МСБО 2 майже немає, лише те, що список, поданий національними положеннями більш деталізований.

Ще однією відмінністю є те, що згідно МСБО 2, вартість торгових знижок, повернення платежів та аналогічні статті вираховуються із витрат на закупівлю запасів, чого немає в П(С)БО 9.

При формуванні первісної вартості запасів треба пам'ятати, що у відповідності з п.14 П(С)БО 9 «Запаси», до їх вартості не включаються, а відносяться до витрат періоду, в якому вони були здійснені або виявлені: понаднормативні втрати і недостачі запасів; проценти за використання кредиту;

витрати на збут; загальногосподарські та подібні витрати, які безпосередньо не пов'язані з придбанням і постачанням запасів і доведення їх до стану, придатного для використання в запланованих цілях, вираховуються при визначенні витрат на закупівлю. Під час визнання первісної вартості оборотних активів (а саме запасів) також виникають лінгвістичні та сутнісні неузгодженості, які значно впливають на методологію операцій з запасами. До однієї з таких проблем відноситься використання терміну “відновлювальна вартість”, яка згідно з П(С)БО 9 трактується як поточна собівартість придбання аналогічних оборотних активів [54]. Іноді поточна собівартість у господарській діяльності та економічній літературі ототожнюється із терміном “ринкова вартість”.

У вітчизняному правовому полі термін “ринкова вартість” не визначений. Спираючись на Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [22], відповідно до П(С)БО 9, термін “ринкова вартість” можна визначити, як суму коштів, що отримуються або сплачуються за придбання оборотних активів (запасів) на активному ринку. Під активним ринком розуміється ринок, якому притаманні наступні умови: предмети, що продаються та купуються на такому ринку є однорідними, у будь-який час можна знайти зацікавлених продавців та покупців, інформація про ринкові ціни є загальнодоступною. Порівнюючи термін “ринкова” і “відновлювальна вартість”, встановлено, що відмінність полягає у наявності або відсутності активного ринку. Вказана різниця має зміст в тому економічному середовищі, де отримала широкий розвиток біржова торгівля.

Щодо оцінки запасів при вибутті, то відповідно до П(С)БО 9 їх оцінка здійснюється такими методами:

- ФіФО,
- ідентифікованої собівартості одиниці запасу,
- середньозваженої собівартості,
- нормативних затрат
- за ціною продажу.

Метод, що використовується підприємством має бути описаний в обліковій політиці.

У процесі визначення ціни запасів, що відпускаються у виробництво майже щоразу виникають труднощі, оскільки впродовж звітнього періоду ціни змінюються. Купуючи та реалізуючи один вид активів, часто неможливо виявити, які одиниці вже витрачені, а які ще є в наявності. Для достовірного відображення в обліку потрібно чітко знати, в якому порядку їх списувати, щоб не було розбіжностей із фактичною наявністю запасів.

Найбільш ефективними та найпоширенішими методами списання запасів є: метод ФіФО, середньозваженої собівартості та ідентифікованої собівартості конкретної партії активів.

Суть методу ФіФО (first-in, first-out) полягає в тому, що першими вибувають ті, активи, які були першими придбані. Даний метод простий у застосуванні, але має значний недолік. В умовах постійного зростання цін, запаси списуються за заниженими цінами, як наслідок, показник валового прибутку буде набагато вищим, ніж є насправді.

При методі середньозваженої собівартості оцінка одиниці запасу визначається шляхом ділення суми вартості залишку цих запасів на початок звітнього періоду та вартості отриманих запасів впродовж звітнього періоду на їх сумарну кількість. Даний метод враховує коливання цін і вирівнює їх.

За методом ідентифікованої собівартості оцінюються запаси, що відпускаються і послуги, для виконання спеціальних проектів, а також запаси, які не можуть замінити одне одного.

Метод нормативних затрат використовується у виробництві і полягає у застосуванні норм витрат на одиницю продукції (робіт, послуг), які встановлюються підприємством з урахуванням нормальних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей і діючих цін. Тому для використання цього методу підприємству необхідні норми витрачання запасів на одиницю продукції. Даний метод варто застосовувати на виробничих підприємствах з невеликою номенклатурою продукції.

Метод ціни продажу передбачає ведення обліку товарів за продажними цінами, облік і розподіл торговельної націнки в кінці місяця між залишками товарів і товарами реалізованими. Застосовується в роздрібній торгівлі та ресторанному бізнесі, не є абсолютно точним внаслідок усереднення розміру торгової націнки і заокруглень при розрахунках.

Кожен із зазначених у вітчизняному законодавстві методів оцінки вибуття запасів має переваги та недоліки (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

**Переваги та недоліки методів оцінки вибуття запасів, встановлених
П(С)БО 9 "Запаси" [54]**

Метод оцінки вибуття запасів	Переваги	Недоліки
1	2	3
Ідентифікованої собівартості	1) найбільш точний метод; 2) при застосуванні цього методу для кожної одиниці запасів використовується спеціальне маркування, яке дозволяє визначити її собівартість, таким чином підприємство може регулювати прибуток шляхом реалізації більш дорогих або більш дешевих запасів	1) трудомісткість методу; 2) у результаті використання цього методу однакові запаси обліковуються за різною вартістю, що не завжди зручно
Середньозваженої собівартості	1) дає об'єктивну картину руху матеріальних цінностей на підприємстві; 2) при застосуванні цього методу чистий прибуток буде мати середнє значення, яке найбільш наближене фактичному; 3) доцільність використання даного методу оцінки запасів зумовлена рівномірністю їх списання, реальністю стану залишків запасів у балансі та вартості витрачених матеріальних цінностей; 4) метод полегшує роботу і не вимагає детального обліку руху за кожною одиницею запасів	1) не приділяється увага останнім за часом цінам, а вони більш доречні в оцінці доходу й при прийнятті управлінських рішень; 2) у період підвищення цін метод призводить до того, що підприємства оголошують більший прибуток, ніж реально отримують, у результаті чого сплачуються надлишкові кошти у вигляді податків
Собівартості перших за часом надходження запасів (ФіФО)	1) метод простий у використанні та запобігає можливості маніпулювання прибутком; 2) залишки невикористаних матеріалів відображаються в активі балансу за цінами, які максимально наближені до реальної ринкової вартості, на дату складання звітності; 3) вигідно застосувати при плановому	1) метод призводить до заниження величини витрат, які списуються за закупівельними цінами на собівартість продукції, що реалізується; 2) у період зростання цін підприємства оголошують більший прибуток, ніж справжній і виплачують

Продовження таблиці 1.3

	скороченні закупок матеріалів та при очікуванні падіння цін на продукцію, що виготовляється; 4) в період постійного зростання цін метод надає найбільш високий з можливих рівень чистого доходу	надлишкові кошти у вигляді прибуткових податків; 3) завищує фінансові результати, що в умовах інфляції призведе до зниження частки купівельної вартості та до "вимивання" оборотних коштів та нестачі платіжних ресурсів для придбання нових партій товарів за цінами, які постійно зростають
Нормативних затрат	1) можливість поточного оперативного обліку витрат шляхом обліку відхилень від норм; 2) відокремлений облік змін норм, тобто контроль за здійсненням режиму економії; 3) укрупнення об'єктів обліку, оскільки нормативні калькуляції складають по всіх видах виробів, а відхилення враховують за групами однорідної продукції, унаслідок чого зменшується число об'єктів калькулювання; 4) охоплення нормативними калькуляціями значної частини витрат; 5) можливість рідше здійснювати інвентаризацію незавершеного виробництва	1) постійний перегляд норм використання запасів, праці, виробничих потужностей та діючих цін
Ціни продажу	1) даний метод розповсюджений у роздрібній торгівлі	1) у балансі відображається продажна вартість товарів за вирахуванням нереалізованої торгової націнки, яка розраховується за допомогою середнього відсотка торгових націнок. Розрахована у такий спосіб величина досить приблизна і може відхилитися від реальної вартості товарів

Відповідно до МСБО 2, списання запасів може відбуватись такими способами: метод конкретної ідентифікації, метод ФіФО, метод ЛіФО (lastin, first-out), метод стандартних витрат та метод роздрібних цін.

Метод конкретної ідентифікації використовується для вибуття запасів, які були придбані (виготовлені) для конкретного замовлення, проте даний метод є недоречним при обліку великої кількості запасів.

Методи стандартних витрат та роздрібних цін застосовуються при наявності великої кількості запасів (наприклад, у роздрібній торгівлі) та коли їх результати приблизно дорівнюють собівартості запасів. Отже, істотних відмінностей в обліку вибуття запасів немає, хоча згідно з П(С)БО 9 таких методів є більше, однак деякі застосовуються вкрай рідко.

Щодо оцінки запасів на дату балансу, то згідно П(С)БО 9 запаси оцінюють за найменшою з двох вартостей: первісною або чистою вартістю реалізації, а згідно з МСБО 2 виключно за чистою реалізаційною вартістю. Всі П(С)БО певною мірою ґрунтуються на МСФЗ, проте існують певні відмінності в обліку запасів.

Таким чином, порівнюючи П(С)БО 9 та МСБО 2, можна зробити висновок, що вони мають, як спільні, так і відмінні риси. Спільними рисами в обох стандартах є визначення терміну «запаси», умови їх визнання, рекомендації, що стосуються методів оцінки запасів, а також та основні поняття, пов'язані з даними активами. Основні відмінні риси між двома стандартами: склад запасів та склад витрат, які формують собівартість.

Щодо оцінки дебіторської заборгованості, то за П(С)БО вона оцінюється за первісною вартістю (або чистою вартістю реалізації), а згідно МСБО – справедливою вартістю. Спільним є те, що за обома стандартами у фінансовій звітності дебіторська заборгованість відображається у складі поточних активів та поділяється на короткострокову і довгострокову. Хоча національні стандарти обліку складаються на основі міжнародних стандартів, все одно існують розбіжності обліку в Україні та зарубіжних країнах, пов'язані із специфікою національної системи. Перш за все, потрібно відмовитись від жорсткої регламентації обліку, удосконалювати національні стандарти та гармонізувати їх з міжнародними стандартами та забезпечити належне професійне навчання практикуючих бухгалтерів. Вступ до Світової Організації Торгівлі та євроінтеграція також сприяє гармонізації облікових стандартів згідно з МСФЗ, це також полегшить співпрацю з іноземними інвесторами та партнерами. При

узгодженні стандартів потрібно пам'ятати про особливості України та її законодавства, які не притаманні іншим країнам Європи.

Отже, оборотні активи є невід'ємною складовою активів підприємства, тому зважаючи на те що існує безліч думок та питань для обговорення, щодо методики й практики їх оцінки, кожна з яких має свої переваги і недоліки, вони потребують подальшого дослідження та удосконалення.

Висновки до розділу I

Проведене нами дослідження теоретичних аспектів обліку оборотних активів підприємства дозволило зробити такі висновки:

1. Здійснивши аналіз визначень різних авторів економічної категорії «оборотні активи», ми пропонуємо таке трактування даного поняття: оборотні активи - це сукупність фінансових і матеріальних активів, не обмежених у використанні, які обслуговують господарський процес, і призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу або одного року з дати складання балансу та забезпечення безперервності виробничого циклу.

2. Існує велика різноманітність класифікацій оборотних активів. До їх складу входять виробничі запаси, грошові кошти та дебіторська заборгованість. Узагальнюючи вищенаведену інформацію, варто зазначити, що існуючі на сьогоднішній день класифікації оборотних активів не повністю відповідають потребам управління підприємством. Важливими класифікаціями є наступні: за формами функціонування в операційному циклі; залежно від участі в кругообігу; за принципом організації та регулювання; залежно від ступеня ліквідності; залежно від ризику вкладених оборотних активів; за характером фінансових джерел; за видами.

3. Дослідження вітчизняного та зарубіжного досвіду показало, що важливе місце в організації обліку посідає оцінка наявних на підприємстві оборотних активів. Від обраної методики залежать якість та достовірність відображених у звітності показників, які характеризують майнове і фінансове становище підприємства. При відображенні оборотних активів у

бухгалтерському обліку застосовують наступні методи оцінки: історична собівартість, поточна собівартість, вартість продажу (реалізації) та теперішня вартість. Усі поточні активи відображаються у грошовому виразі. Порівнюючи методи оцінки запасів при вибутті, можна побачити, що кожен з методів має свої переваги та недоліки, тому щоб вибрати, який саме метод необхідно використовувати, варто звертати увагу на специфіку діяльності підприємства.

РОЗДІЛ II

МЕТОДИКА ОБЛІКУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Методика обліку запасів підприємства

Виробничі запаси є мобільною частиною активів підприємства, вони займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності при визначенні результатів господарської діяльності підприємства та при висвітленні інформації про його фінансовий стан. Це, в свою чергу, вимагає повної достовірної інформації про наявність та рух виробничих запасів, яку може надати бухгалтерський облік, який в даному випадку слід розглядати як елемент господарської інформаційної системи, що генерує та інтерпретує всю базу, інформаційного потоку, надану різними ринковими системами для ефективного управління.

Розглядаючи нормативно-правові акти, які регламентують методичні засади формування в бухгалтерському обліку даних про запаси і відображення їх у фінансовій звітності, слід виділити такі: П(С)БО 9 «Запаси», МСБО 2 «Запаси», а також у П(С)БО 16 «Витрати» (у частині обліку готової продукції). Зважаючи на важливість економічної категорії «запаси» найперше зупинимось на її трактуванні. Згідно П(С)БО 9 «Запаси», запаси – це активи, які:

- утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності;
- перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;
- утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством/установою [54].

Схоже трактування терміну «запаси» викладено в МСБО 2 «Запаси», проте згідно П(С)БО 9 до запасів відносяться також активи, які утримуються для споживання в процесі управління підприємством. Таке доповнення є доречним, оскільки запаси також використовуються на підприємстві для потреб

управління, під час заготівлі, збереження та збуту [41].

Варто зауважити, що у літературних джерелах і у практичному плані запаси трактуються досить неоднозначно. Часто поняття запасів ототожнюють із певними їх видами (матеріальними запасами, запасами сировини та матеріалів, матеріальними ресурсами, запасами товарно-матеріальних цінностей або товарно-матеріальними запасами).

Так, Г.Б. Рубальський більш детально розглядає поняття “запаси”. Він вважає, що створення запасів, їх зберігання, витрачання й поповнення характерні для всіх видів господарської діяльності – від домогосподарства до економіки. Різні вироби або ресурси, які безпосередньо не використовуються в певний момент часу, можна вважати запасами. Тому з проблемами управління запасами 10 стикаються не тільки спеціальні організації, а і практично кожна людина [64, с. 9]. Основним завданням збільшення ефективності промислового виробництва має стати орієнтація не на обсяги виробництва, а на ринковий попит. Тобто на відміну від державно-монополістичної системи господарювання, яка ґрунтувалася на принципі “продавати те, що виробляється”, ринкова система має дотримуватися принципу “виробляти те, що продається”.

Отже, виходячи із викладеного, можна дати таке визначення виробничим запасам: виробничі запаси є речовинною основою готової продукції, одним з найважливіших елементів виробничого процесу, утримуються для подальшого використання як предмета праці, проходять багато стадій обробки та повністю переносять свою вартість на вироблену продукцію. Отже, виходячи із викладеного, можна дати таке визначення виробничим запасам: виробничі запаси є речовинною основою готової продукції, одним з найважливіших елементів виробничого процесу, придбаваються для подальшого використання як предмета праці, проходять багато стадій обробки та повністю переносять свою вартість на вироблену продукцію.

Для цілей бухгалтерського обліку згідно з П(С)БО 9 “Запаси” виділяють такі види запасів (рис. 2.1)

Рис. 2.1. Класифікація запасів для потреб обліку

Щодо документального оформлення надходження запасів, то відмітимо, що первинними документами, що використовується для оприбуткування запасів на підприємство є (рис. 2.2.)

Рис. 2.2. Документування операцій з обліку надходження запасів

Основним документом, що заповнюється при оприбуткуванні запасів на склад є прибутковий ордер (М-4). Нажаль форма даного первинного документа ще з 1996 р. не змінювалась і на даний час не відповідає потребам обліку, тому рідко застосовується. З метою поліпшення ведення документообігу на підприємстві, пропонуємо удосконалений варіант даного документа (рис. 2.3).

Якщо не встановлено розбіжностей у кількості та якості, запаси оприбутковують на склад шляхом проставлення штампа безпосередньо на документі постачальника (доцільніше) або шляхом виписування прибуткового ордера (т. ф. № М-4). Прибуткові ордери виписують на фактично прийняту

кількість цінностей. На численні однорідні вантажі (пісок, щебінь та ін.), що надходять від одного і того ж постачальника декілька разів впродовж дня, допускається складання прибуткових ордерів в цілому за день.

Запропонована форма М-4

_____ підприємство, організація

Ідентифікаційний код ЄДРПОУ _____

Код за УКУД _____

ПРИБУТКОВИЙ ОРДЕР № _____ від _____

Номер супровідного документа	Дата супровідного документа	Постачальник		Внутрішній підрозділ	Кореспондуючий рахунок		Склад оприбуткування			
		вітчизняний (в), іноземний (і)	найменування		Рахунок, субрахунок	Код аналітичного обліку				
Товарно-матеріальні Цінності		Одиниця виміру		Кількість		Ціна	Сума, грн.		Різниця	
найменування, сорт, розмір, марка	номенклатурний номер	од.	найменування	за документом	Фактично		за документом	фактично	кількість	Сума
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

Синтетичний рахунок для віднесення зносу код по МШП

КОД

Прийняв _____

Здав _____

Рис. 2.3 Запропонована форма прибуткового ордера

У разі перевезення вантажів автотранспортом приймання запасів, які надійшли на підприємство, здійснюють на підставі товарно-транспортних накладних (т. ф. № 1-ТН).

Приймальні акти і прибуткові ордери на оприбуткування запасів необхідно, як правило, складати в день надходження цих вантажів.

Якщо матеріальні цінності надходять в одній одиниці виміру (за вагою), а витрачаються в іншій (за підрахунком), то їх оприбуткування, зберігання і відпуск необхідно відображати в усіх документах одночасно в двох одиницях

виміру (наприклад, сталені труби, арматура і т.п.). При дрібних закупівлях матеріалів (наприклад, канцелярських товарів) за готівку підзвітна особа зобов'язана здати матеріали на склад, а комірник повинен проставити на рахунку постачальника дату, номер прибуткового ордера, підпис.

У деяких випадках (коли окремі партії матеріалів перебувають у процесі технічного приймання, лабораторних випробувань або при відмові від акцепту рахунка) матеріали приймають на тимчасове відповідальне зберігання і відображають на позабалансовому субрахунку 023 "Матеріальні цінності на відповідальному зберіганні".

Під відпуском сировини, матеріалів, конструкцій, деталей, палива, напівфабрикатів розуміють відпуск цих матеріальних цінностей безпосередньо для виготовлення продукції, а на будівництвах – для виконання будівельно-монтажних робіт. Крім того, сюди ж відносять і відпуск на ремонтні та господарські потреби.

Сировина, матеріали, паливо напівфабрикати та інші запаси потрібно відпускати у виробництво за вагою, обсягом або підрахунком відповідно до встановлених витратних нормативів і, як правило, на підставі попередньо встановлених лімітів.

Витрачання запасів оформляють за допомогою документів, поданих на рисунку 2.4.

Основними документами, що відображають відпуск матеріалів зі складу у виробництво та їх внутрішнє переміщення, є лімітно-забірні карти, акт-вимога на заміну (додатковий відпуск) матеріалів і накладна на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів.

Лімітно-забірні картки використовують для оформлення відпуску матеріалів, які систематично витрачають при виготовленні продукції, а також для здійснення поточного контролю за дотриманням установлених лімітів відпуску матеріалів на виробничі потреби, і є виправдувальними документами для списання матеріальних цінностей зі складу.

Відпуск матеріалів, потреба в яких виникає періодично, заміна матеріалів, а також додатковий їх відпуск оформляють актом-вимогою на заміну (додатковий відпуск) матеріалів, який об'єднує в собі розпорядчий і виправдний документи.

Рис. 2.4. Документування операцій з обліку витрачання запасів

Понадлімітний відпуск матеріалів або заміна одних видів матеріалів іншими можливий тільки з дозволу керівника підприємства, головного інженера або осіб на те уповноважених.

Відпуск матеріалів усередині підприємства, включаючи відпуск підрозділам свого підприємства, розташованим за межами його основної території, або стороннім організаціям здійснюють за накладною-вимогою на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів, яку виписують на основі договорів, нарядів та інших відповідних документів.

Цими ж накладними-вимогами оформляють здавання на склад відходів виробництва продукції, відходів від браку, матеріальних цінностей від ліквідації основних засобів, від розбирання тимчасових споруджень і т.п.

Накладну-вимогу виписують у двох примірниках: один з яких призначений для списання цінностей з того, хто передає, а другий – для оприбуткування цінностей тому, хто приймає.

При відпуску запасів стороннім підприємствам оформляють накладну (т. ф. № М-20), яка виписується у 2-3 екземплярах. При перевезенні вантажів автотранспортом замість (або на доповнення до) накладної виписують товарно-транспортну накладну (т. ф. №1-ТН).

Передача у використання малоцінних швидкозношуваних предметів (далі – МШП) – відомістю обліку видачі (повернення) спецодягу, спецвзуття та запобіжних пристроїв (МШ-7); списання, вибуття МШП – актом вибуття МШП (МШ-4), актом на списання інструментів (пристроїв) та обмін їх на придатні (форма № МШ-5), актом на списання МШП (МШ-8) тощо.

Проаналізувавши документи з відпуску запасів слід відмітити, доцільною є розробка єдиної форми документа на відпущення запасів, призначеної для машинної обробки. У цей документ варто включити всі об'єкти основного та допоміжного виробництва під відповідними кодами, які б указували напрям використання матеріальних ресурсів.

Якщо бухгалтерія проводить облік запасів у кількісно-підсумовуючому виразі, то порівняння даних складського обліку з даними бухгалтерії здійснюється за кількістю товарно-матеріальних цінностей. Кількісні залишки запасів за кількісно-підсумовуючою відомістю порівнюються з кількісними залишками в картках складського обліку за типовою формою № М-12 (для МШП – МШ-2). Облік руху матеріальних цінностей на складі здійснюється у сортовому розрізі.

Щоб порівняти дані складського обліку з даними бухгалтерії необхідно залишки запасів на складах перевести у грошовий вираз. Щоб це здійснити формується відомість обліку залишків на складі – типова форма № М-14. Усі залишки, що були визначені при переведенні запасів у грошову форму, відображаються у відомості за формою № М-14 порівнюються із залишками запасів у грошовій формі за відомістю обліку товарно-матеріальних цінностей.

Звірка інформації зі складу з інформацією бухгалтерського обліку підтверджується підписами працівників бухгалтерії та матеріально-відповідальних осіб. Даний метод має назву оперативно-бухгалтерського (сальдового) методу обліку матеріалів, оскільки порівнюються не обороти, а залишки.

При віддаленості складів форма № М-14 не складається. Завідуючі складів (комірники) щомісячно передають у бухгалтерію матеріальні звіти (типова форма № М-19), в яких вказуються залишки, прихід та витрачання запасів у кількісному та підсумовуючому виразі. Бухгалтерія у матеріальні звіти включає всі наявні у підзвіті матеріально-відповідальної особи цінності на початок місяця (кількість та сума) і направляє їх матеріально-відповідальним особам, які на основі первинних документів заповнюють прихід

Зважаючи на вищенаведене документування, під час організації та веденні первинного обліку запасів в умовах виробничих складів потрібно враховувати: по-перше, правильне та доцільне використання типових форм обліку виробничих запасів, що діють у галузі, по-друге, організацію первинного обліку потрібно моніторити, від планування виробничих запасів до їх списання на потреби підприємства, що зможе покращити якість контролю за правильністю та ефективністю витрачання запасів, по-третє, первинний та аналітичний облік на кожному виробничому складі необхідно розглядати у тісному зв'язку, що уможливить у повній мірі дотримуватись основних принципів ведення бухгалтерського обліку.

Значно поліпшити організацію обліку виробничих запасів можна також удосконалюючи процес документування, тобто ширше використовуючи накопичувальні документи (лімітно-забірні картки, відомості тощо), картки складського обліку як витратний документ по відпущених матеріалах.

Дані про надходження та відпуск запасів переносяться із первинних документів, у систематизованому вигляді, до реєстрів обліку.

Загальну схему документування операцій із запасами відображено на рис.2.5

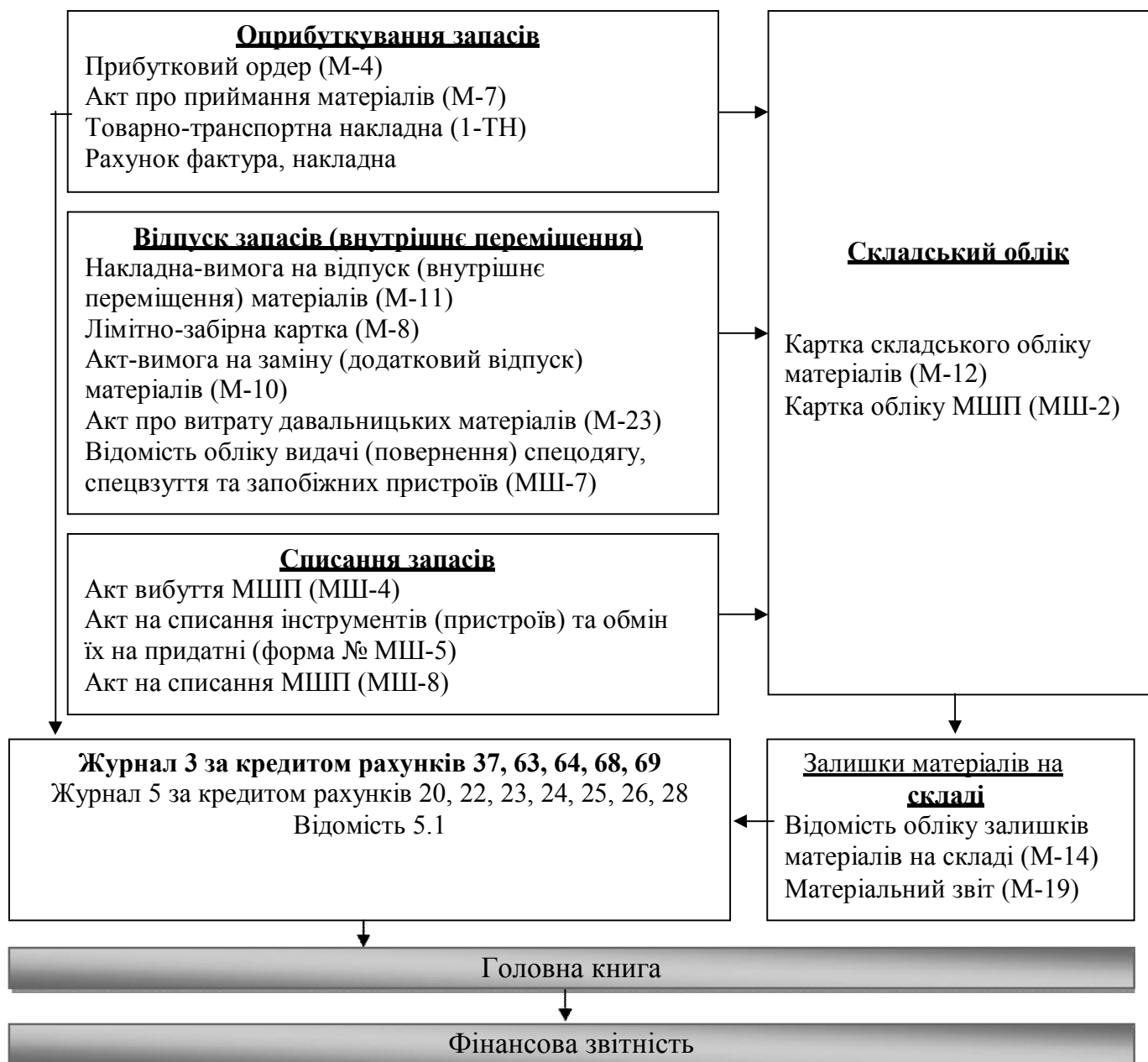

Рис. 2.5. Документообіг за операціями із запасами

Представлений документообіг забезпечує вірне складання балансу та інших регламентованих форм звітності.

Для синтетичного обліку запасів призначено 2-й клас Плану рахунків "Запаси", а для виробничих запасів рахунки 20 "Виробничі запаси" та 22 "Малоцінні та швидкозношувані предмети".

Рахунок 20 "Виробничі запаси" призначено для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству запасів сировини і матеріалів (у

тому числі сировина і матеріали, які є в дорозі та в переробці), будівельних матеріалів, запасних частин, матеріалів сільськогосподарського призначення, палива, тари й тарних матеріалів, відходів основного виробництва (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Будова рахунку 20 "Виробничі запаси"

Аналітичний облік виробничих запасів ведеться за групами матеріалів, місцями зберігання, матеріально відповідальними особами. Дані за аналітичними рахунками узагальнюються в оборотних відомостях. Рахунки аналітичного обліку використовують для контролю за зберіганням і рухом матеріальних цінностей, їх оцінки, порівняння з даними складського обліку, а також для підведення підсумків інвентаризації.

Дані аналітичного обліку використовуються, переважно, в системі менеджменту, а його інформація необхідна управлінцям різних рівнів.

Деталізація аналітичного обліку виробничих запасів обумовлена, по-перше, наявністю великої кількості складів для їх зберігання; по-друге, значною їх номенклатурою; по-третє, складною організаційною та виробничою структурами підприємства тощо.

Кожне підприємство відкриває аналітичні рахунки залежно від потреби в кількості, необхідній для управління виробництвом. Найбільш типовими розрізами аналітики можуть виступати наступні: склади, комори, матеріально відповідальні особи, групи запасів, види діяльності тощо.

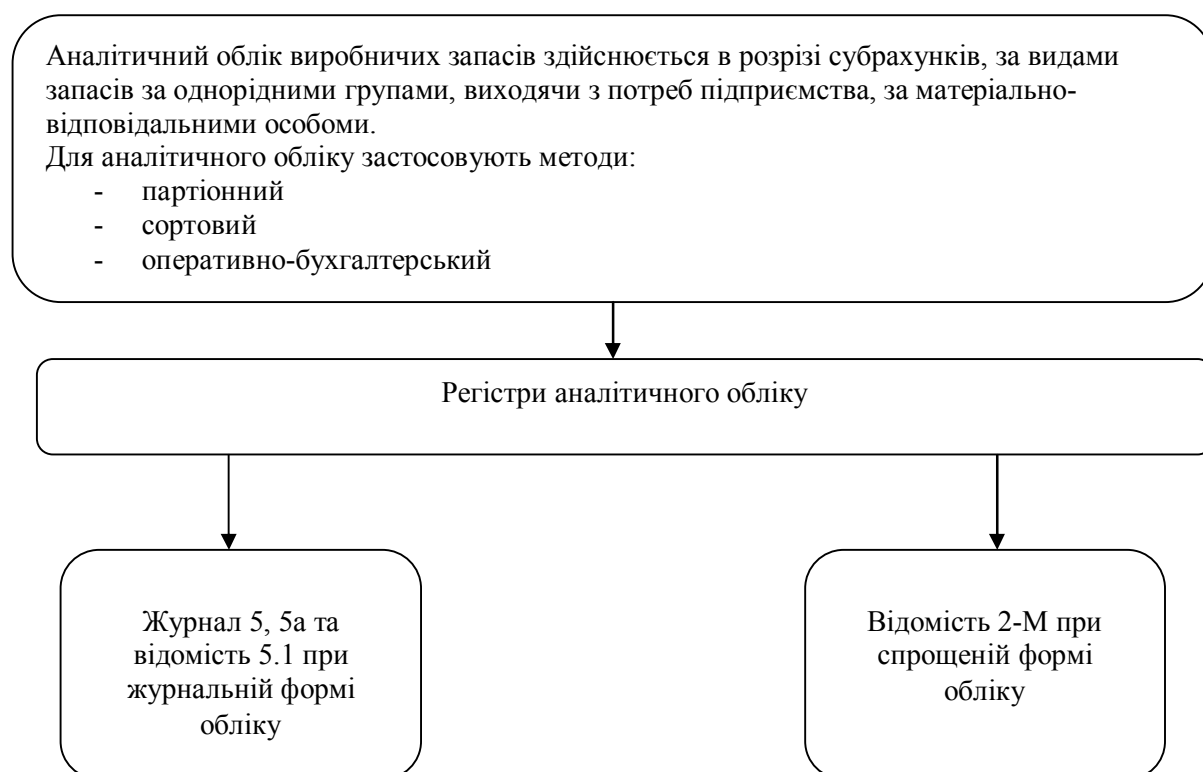

Рис. 2.7. Побудова аналітичного обліку за рахунком 20 "Виробничі запаси" в бухгалтерії

Аналітичний облік виробничих запасів ведеться в розрізі їх найменувань або однорідних груп, за допомогою карток складського обліку, які розміщуються в картотеці за технічними групами виробничих запасів відповідно до номенклатури-цінника (рис.2.7). Кожна з груп виробничих запасів поділяється за видами, сортами, марками, типами, розмірами. Кожному найменуванню, сорту, розміру виробничих запасів привласнюється коротке числове позначення (номенклатурний номер), яке записують до спеціального

реєстру -номенклатури-цінника де також вказують одиницю виміру та облікову ціну запасу.

На кожному документі з руху виробничих запасів повинно бути вказано не тільки найменування запасу, але й номенклатурний номер, що дозволяє уникати помилок під час заповнення прибуткових і видаткових документів та здійснення записів у складському і бухгалтерському обліку виробничих запасів.

Слід також відмітити, що згідно з п. 9 П(С)БО 9 "Запаси" до складу первісної вартості запасів включаються транспортно-заготівельні витрати, які є найскладнішим її елементом. До ТЗВ відносять витрати, пов'язані з придбанням товарів: оплата за навантажувально-розвантажувальні роботи, транспортування товарів усіма видами транспорту, страхування ризиків транспортування і т. ін. Необхідно враховувати, що до складу транспортних витрат відносять не лише вартість транспортних послуг сторонніх організацій, а й витрати торгового підприємства на доставку придбаних товарів власним або орендованим транспортом (вартість пального та інших матеріалів, оплата відрядження водіям, орендна плата за автомобіль, оплата праці експедитора і водія тощо).

Найбільш вичерпним може бути таке визначення ТЗВ: транспортно-заготівельні витрати – це витрати підприємства, організації та інших юридичних осіб, які незалежно від форми власності безпосередньо пов'язані з процесом постачання запасів. З'ясувавши, що являють собою ТЗВ, можна перейти до вирішення проблеми складу зазначених витрат. Її важливість полягає у відсутності докладної розшифровки статей ТЗВ, що не дозволяє за цієї обставини їх своєчасно і належним чином обліковувати, контролювати й аналізувати. Практика діяльності вітчизняних підприємств свідчить про те, що на переважній їх більшості такі витрати не виокремлюються, і тому суб'єкти господарської діяльності не можуть достовірно визначити, скільки ж становлять ТЗВ за місяць, не кажучи вже за дальню перспективу.

Практика свідчить, що на підприємствах, де частка транспортно-заготівельних витрат у складі придбаних запасів значна, облік цих витрат доцільно вести на окремому субрахунку.

Підприємства, купуючи запаси, зазнають незначних транспортно-заготівельних витрат, зазвичай включають їх безпосередньо до первісної вартості придбаних запасів. Проте, як правило, за одним транспортним документом надходять і оприбутковують виробничі запаси різні не тільки за найменуванням, а й за одиницею виміру, купівельною вартістю, вагою, сортом тощо. У такому випадку розподіл транспортно-заготівельних витрат є нераціональним і дуже трудомістким, бо потребує калькуляції кожного виду запасу. В окремих випадках розподіл транспортно-заготівельних витрат унеможлиблюється невчасним надходженням розрахункових транспортних документів тощо.

На складність і недоцільність розподілу незначної суми транспортно-заготівельних витрат указує і Американський інститут присяжних бухгалтерів. Учені пропонують у такій ситуації частину понесених витрат у вигляді накладних (витрати на відрядження, маркетингові витрати) відображати не як елементи собівартості придбаних запасів, а як витрати звітного періоду, що дасть змогу вирішити багато проблем обліку на тих підприємствах, де частка таких витрат у складі первісної вартості придбаних запасів незначна.

Для більш детального аналізу причин збільшення первісної вартості ТЗВ необхідно виокремити самостійну статтю калькуляції, що дасть можливість скласти нормативні, фактичні калькуляції та бізнес-плани на перспективу. Однак оскільки облік транспортно-заготівельних витрат на більшості підприємств ведеться в цілому за всіма матеріальними цінностями, то це не забезпечує обґрунтованого віднесення транспортно-заготівельних витрат на собівартість конкретних видів продукції. З метою посилення контролю за рівнем ТЗВ бухгалтерії доцільно вести облік не в цілому за всіма матеріальними витратами, а за статтями, рекомендованими для деталізації складу транспортно-заготівельних витрат. Це зробить більш прозорими статті

калькуляції в частині витрат, пов'язаних із заготівлею і транспортуванням, що позитивно вплине на методику управлінського обліку.

В обліку відпуск виробничих запасів в виробництво оформлюється наступним чином (табл. 2.1)

Таблиця 2.1

Відображення в обліку відпуску виробничих запасів

Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
	дебет	кредит
Виробництва продукції	23 «Виробництво»	20 «Виробничі запаси»
Капітального будівництва	15 «Капітальні інвестиції»	20 «Виробничі запаси»
Виправлення браку	24 «Брак у виробництві»	20 «Виробничі запаси»
Загальновиробничих потреб	91 «Загальновиробничі витрати»	20 «Виробничі запаси»
Загальногосподарських потреб	92 «Адміністративні витрати»	20 «Виробничі запаси»
Забезпечення збуту продукції	93 «Витрати на збут»	20 «Виробничі запаси»
Утримання об'єктів житлово-комунального і соціально-культурного призначення	949 «Інші витрати операційної діяльності»	20 «Виробничі запаси»

Безоплатна передача виробничих запасів оформлюється при наявності довіреності одержувача (ф. М-2: ф. М-26).

Порядок відображення у бухгалтерському обліку безоплатної передачі виробничих запасів відображено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Кореспонденція рахунків з обліку безоплатної передачі виробничих запасів

Назва операції	Дебет	Кредит
1. Передача запасів без оплати	37 «Розрахунки з різними дебіторами»	20 «Виробничі запаси»
2. Списана вартість безоплатно переданих запасів	949 «Інші витрати операційної діяльності»	37 «Розрахунки з різними дебіторами»
3. Нараховано податкові зобов'язання	949 «Інші витрати операційної діяльності»	64 «Розрахунки з податками й платежами»

Слід також відмітити, що у складі запасів також виділяють незавершене виробництво та готову продукцію. Зважаючи на це дослідимо детальніше проблемні ділянки обліку даних об'єктів.

Так, рахунок 23 «Виробництво» призначений для узагальнення інформації про витрати на виробництво продукції (робіт, послуг). На нашу думку, слід відкрити рахунки за видами виробництв:

231 “Основне виробництво” (продукції, робіт, послуг),

232 “Допоміжне виробництво”,

233 “Обслуговуючі виробництва та господарства”,

234 “Інші виробництва”.

Виділення в синтетичному обліку субрахунків для окремих виробництв полегшить бухгалтерам організацію синтетичного та аналітичного обліку затрат на виробництво продукції (робіт, послуг).

Слід також зазначити, що у складі запасів також виділяють брак. Під останнім, як відмічає М.С. Пушкар, вважається продукція, напівфабрикати, деталі, вузли й роботи, які не відповідають за своєю якістю встановленим стандартам або технічним умовам і не можуть бути використані за своїм прямим призначенням або можуть бути використані тільки після додаткових витрат на виправлення. Брак продукції поділяється на зовнішній, тобто виявлений споживачем і пред'явлений для відшкодування збитків, та внутрішній, який виявлений в процесі виробництва. У залежності від характеру відхилень від нормативів він може бути остаточним або виправним [62].

Для постійного контролю за якістю продукції та кількістю бракованих товарів у виробництві, оформлюють такі документи: акт про брак, повідомлення, лист про брак або відображають величину витрат від браку у відомостях. У даних документах зазначають інформацію про браковані вироби, їх вид, сорт, кількість, одиницю виміру, причини виникнення браку, вид браку тощо. Оформлені документи про брак підписуються керівником підприємства, головним бухгалтером, а також керівниками відділів підприємства. Внаслідок

неправильного зберігання матеріальних цінностей та їх псування може статися брак у виробництві, тому матеріально відповідальні особи повинні надати пояснювальні записки комісії підприємства. На основі акту про брак оцінюють за нормативною вартістю з урахуванням місця виникнення браку та технологічної операції під час якої виник брак. Правильне й кваліфіковане з економічної й технічної точки зору документальне оформлення операцій, пов'язаних з технологічно неминучими втратами браку, допоможе уникнути проблем під час перевірок податковими органами.

Втрати від отримання бракованої продукції, яка не підлягає виправленню, визначаються відніманням від собівартості забракованих виробів вартості, за якою використання цих виробів стає можливим, а також сум, що підлягають утриманню з винуватців. Собівартість внутрішнього остаточного браку складається з фактичних витрат, понесених у зв'язку з виготовленням тих одиниць продукції, які було визнано бракованими. На підприємствах, де використовується метод нормативних затрат, собівартість бракованих виробів враховується за нормативною собівартістю.

Проблемними питаннями бухгалтерського обліку браку у виробництві теоретичного характеру є відсутність єдиної класифікації браку; методологічного характеру – недостатня регламентація бухгалтерського обліку браку у виробництві на нормативному рівні, відсутність чітких рекомендацій щодо визначення собівартості витрат від браку, неузгодженість щодо податкового відображення браку.

Для вирішення даних проблем потрібно проводити контроль за якістю продукції та розробляти програми щодо недопущення браку та його нормування.

Щодо обліку готової продукції, то слід зазначити, що з прийняттям Національних стандартів бухгалтерського обліку в Україні виникає необхідність по-новому відображати господарські операції з випуску готової продукції та її реалізації.

Готова продукція включає продукцію, переробка якої закінчена та над якою проведені випробування, приймання, укомплектування відповідно з умовами договорів із замовниками і відповідає технічним і якісним умовам та стандартам.

Облік готової продукції здійснюється на основі первинних документів – актів, накладних, відомостей випуску продукції; документів, що засвідчують якість. На багатьох виробничих підприємствах прийнято вести облік реалізації готової продукції без застосування узагальнюючих документів. Виняток становить формування оборотно-сальдової відомості за рахунком 26 «Готова продукція». Цей документ характеризує інформацію щодо оборотів і залишків готової продукції.

Однак, на нашу думку, цього недостатньо, тому доцільно на підставі первинних документів складати реєстри документів з реалізації готової продукції. Реєстри необхідно формувати за напрямками реалізації, видами продукції, покупцями та замовниками. Щоденне заповнення цих реєстрів дасть змогу здійснювати оперативний контроль за реалізацією продукції, застосуванням цін та їх змінами, надходженням виручки.

Отже, виходячи з вимог ринкової економіки, необхідно удосконалювати методику бухгалтерського обліку запасів. Враховуючи те, що основою виробництва є запаси сировини, то для забезпечення ефективного виробництва необхідно вживати комплекс заходів щодо виявлення, кількісного вимірювання та реалізації резервів забезпеченості виробничими запасами та ефективного їх використання. Викладені підходи щодо вдосконалення обліку витрат, пов'язаних із рухом виробничих запасів, не суперечать чинним нормативним документам і дають можливість удосконалити та значно полегшити облік запасів, а також здійснювати контроль за станом, складом і зміною їх розміру для прийняття необхідних управлінських рішень. Наведені рекомендації дадуть змогу вдосконалити облік запасів на законодавчому рівні.

2.2. Особливості обліку грошових коштів та грошових документів

Для ефективної діяльності підприємства необхідно мати певну кількість оборотних активів, які обслуговуватимуть процес кругообігу і повністю споживатимуться та відновлюватимуться із виручки після кожного його циклу. В складі оборотних коштів важливе місце займають грошові кошти. У відповідності до Н(П)СБО 1, грошові кошти – це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання [48]. До них також відносяться «еквіваленти грошових коштів», які являють собою короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошей і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості.

Основними завданнями обліку грошових коштів є:

- здійснення контролю за дотриманням касової і розрахункової дисципліни, в тому числі за зберіганням, своєчасним надходженням і витрачанням отриманих в установах банку грошових коштів відповідно до їх цільового призначення;
- своєчасне і правильне оформлення документів і відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій по руху грошових коштів;
- проведення інвентаризації грошових активів та відображення інвентаризації на рахунках бухгалтерського обліку.

Грошові кошти підприємства можуть зберігатися у банках або у вигляді готівки в касі підприємства.

Розрахунки готівкою здійснюються між підприємствами, підприємцями і з фізичними особами через касу як за рахунок готівкової виручки, так і за рахунок коштів, одержаних із банків. Порядок ведення касових операцій у національній валюті України підприємствами (підприємцями) визначено Національним банком України.

Тому підприємство повинно мати касу, в якій зберігається готівка, і відповідні документи по веденню касових операцій.

Готівка в касі може зберігатися тільки в межах встановлених лімітів залишку. Ліміт залишку готівки в касі встановлюється підприємствами самостійно виходячи з розрахунку щоденного надходження або витрат готівки.

Всю готівку понад суми встановлених лімітів підприємства повинні здавати для зарахування на поточний рахунок, або використати для своїх потреб не пізніше слідуючого робочого дня з моменту надходження.

При ведені обліку касових операцій підприємства користуються діючим Положенням про ведення касових операцій у національній валюті України, затвердженого Постановою Правління НБУ від 05.01.2018 р. №148. Відповідальність за дотримання касової дисципліни покладається на керівника.

Усі підприємства, залежно від виду діяльності та форми власності, повинні використовувати такі документи для обліку касових операцій:

- Прибутковий касовий ордер;
- Видатковий касовий ордер;
- Журнал реєстрації прибуткових та видаткових касових документів;
- Касова книга.

Оприбуткування готівки в касу здійснюється на підставі прибуткового касового ордера (ПКО), підписаного головним бухгалтером або уповноважених на це особами та касиром підприємства. При цьому особі, яка здала грошові кошти, після отримання їх касиром видається квитанція, підписана головним бухгалтером та касиром. В прибутковому касовому ордеру зазначають від кого отримано грошові кошти, на які підставі, сума (цифрами і прописом), підпис головного бухгалтера і касира.

Витрачання готівки з каси оформляється видатковим касовим ордером (ВКО). Він підписується керівником і головним бухгалтером підприємства чи особами, ними уповноваженими. Інформація щодо виписаних касових ордерів фіксується в журналі реєстрації прибуткових та видаткових касових документів за такими позиціями:

- дата;
- номер документа;

- сума;
- примітка.

Прибуткові та видаткові касові ордери чи документи, що їх замінюють, до передачі в касу реєструються бухгалтерією в журналі реєстрації прибуткових та видаткових касових ордерів (форма №КО-3).

Заробітна плата виплачується за платіжною відомістю. По закінченні трьох днів на загальну суму виданої заробітної плати випикується касовий ордер. У випадках видачі коштів у відомості робиться надпис: “За довіреністю”, а сама довіреність прикладається до платіжної відомості. Заробітна плата не видана у встановлений термін, депонується і здається до банку. На депоновані суми складається видатковий касовий ордер.

Всі факти надходження і вибуття готівки на підприємстві відображають в касовій книзі. Касова книга – обліковий регістр, призначений для обліку касових операцій касиром підприємства. В касовій книзі в хронологічній послідовності відображаються витрачання і надходження готівки. Для підприємств які використовують різні іноземні валюти, є необхідним ведення окремих Касових книг по кожному виду валюти. В кінці кожного робочого дня касир підводить підсумки операцій за день, визначає залишок готівки на наступне число і передає до бухгалтерії звіт касира.

Звіт касира – це документ, який має вигляд відривного аркушу касової книги з додатком прибуткових і видаткових касових документів, що передається касиром до бухгалтерії.

Організація руху носіїв облікової інформації здійснюється відповідно до схеми, наведеної на рис. 2.8

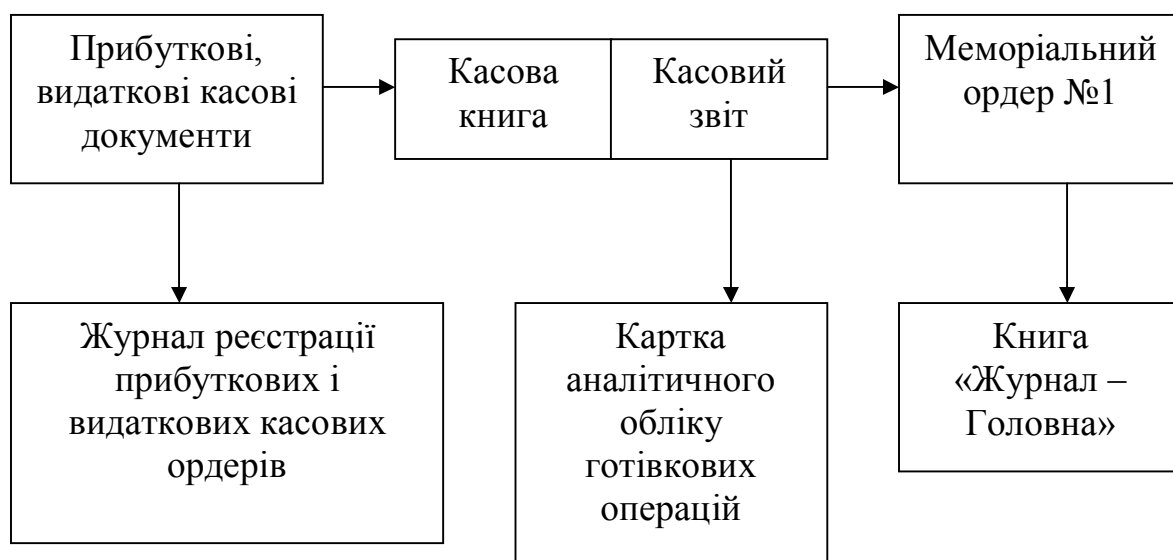

Рис. 2.8. Рух облікової інформації з обліку касових операцій

Підприємства, що мають поточні рахунки в установах банків, одержують готівку з цих рахунків за грошовим чеком у межах наявних коштів і витрачають її у виключно на відповідні цілі.

Підчистка, помарки чи виправлення в касових документах не допускаються. При виникненні помилки документ повинен бути переписаний.

Для обліку грошових коштів в касі та інших коштів використовуються наступні рахунки: 30 «Готівка» і 33 «Інші кошти»

У таблиці 2.3 відображено з якими рахунками кореспондує рахунок 30 «Готівка».

Таблиця 2.3

Кореспонденція рахунків з обліку готівки на підприємстві

№ п/п	Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Надійшла й оприбуткована до каси готівка з відповідних рахунків в банку	301, 302	311, 312
2	Надійшла до каси виручка від реалізації продукції	301	361
3	Погашена дебіторська заборгованість готівкою	301	377, 361, 65, 374

4	Надійшов до каси невикористаний залишок підзвітної суми	301	372
5	Надійшла до каси готівка від дочірніх підприємств	301	682
6	До каси повернуті лишки одержаної заробітної плати	301	66
7	Оплачено готівкою різні загальновиробничі і адміністративні витрати	91, 92	301
8	Сплачена працівникам підприємства заробітна плата	661	301

Відповідно до чинного законодавства всі підприємства, незалежно від форм власності і виду діяльності, повинні зберігати вільні грошові кошти на рахунках у банку (за винятком сум, які дозволяється зберігати в касі підприємства).

Синтетичний облік операцій з грошовими коштами на поточних рахунках у банках ведеться на активному рахунку №31 «Рахунки в банках». За дебетом рахунку відображаються поступлення коштів, а за кредитом їх списання.

До рахунку 31 «Рахунки в банках» можуть відкриватися такі субрахунки: № 311 «Поточні рахунки в національній валюті»; № 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»; № 313 «Інші рахунки в банку в національній валюті»; № 314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті», 315 «Спеціальні рахунки в національній валюті»; 316 «Спеціальні рахунки в іноземній валюті».

Підставою для відображення операцій з наявності й руху грошових коштів на субрахунках 311 та 312 служить виписка банку. У виписці фіксуються залишки на початок та кінець дня, відображаються всі операції з поступлення та списання коштів з поточного рахунку, номер документа на підставі якого була здійснена операція, код банку (МФО), коди (МФО) банків кореспондентів і кореспондентські рахунки по кожній операції.

У таблиці 2.4 відображено з якими рахунками кореспондує рахунок 31 «Рахунки в банках».

Таблиця 2.4

Кореспонденція рахунків з обліку коштів на поточному рахунку в банку

№ п/п	Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Надійшла від покупців виручка від реалізації продукції, робіт, послуг	311, 312	361
2	Внесена готівка з каси на поточний рахунок	311, 312	301,302
3	Зарахована позика на поточний рахунок	311, 312	60,50
4	Повернено раніше виданий аванс	311, 312	371
5	Надійшли суми за висунуті претензії	311, 312	374
6	Надійшли суми від окремих осіб в погашення заборгованості по відшкодуванню завданого збитку	311, 312	375
7	Погашена заборгованість перед постачальниками і підрядчиками	631	311, 312
8	Перераховані платежі до бюджету	641	311, 312
9	Перерахування авансу підзвітним особам	372	311, 312

До інших коштів включаються грошові документи та кошти в дорозі.

Поштові марки, марки гербового збору, будинків відпочинку, сплачені проїзні документи, сплачені путівки до санаторіїв, відносять до грошових документів підприємства. Грошові кошти, що виступають у формі документів зберігаються в касі підприємства за вартістю придбання. Згідно даних про рух грошових документів касиром складається звіт.

Кошти в дорозі — грошові суми, внесені юридичними або фізичними особами в каси банків, ощадні каси або поштові відділення для подальшого їх зарахування на поточні рахунки підприємства.

Електронні гроші (e-money) – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі. Випуск електронних грошей може здійснювати виключно банк. Банк має право здійснювати випуск електронних

грошей, номінованих лише в гривні. Банк, що здійснює випуск електронних грошей бере на себе зобов'язання з їх погашення.

Обліковуються грошові документи та кошти у дорозі на рахунку 33 «Інші кошти».

Рахунок 33 «Інші кошти» має такі субрахунки:

331 «Грошові документи в національній валюті»;

332 «Грошові документи в іноземній валюті»;

333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті»;

334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті»;

335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті».

За дебетом рахунка 33 «Інші кошти» відображають надходження грошових документів у касу підприємства та коштів у дорозі, за кредитом — вибуття грошових документів та списання коштів у дорозі після зарахування їх на відповідні рахунки.

Розглянемо деякі типові проведення по рахунку 33:

Дт 333 Кт 372 – зарахована виручка від реалізації продукції готівкою через підзвітних осіб, яка здана в ощадний банк або касу поштових відділень на підставі квитанції банку.

Дт 333 Кт 301 – передані кошти інкасатору.

Дт 311 Кт 333 – зараховані кошти в дорозі на поточний рахунок.

Дт 331 Кт 311 - Оплачено за грошові документи у національній валюті, які надійшли в касу (поштові марки, марки гербового збору)

Дт 332 Кт 312 - Сплачені проїзні документи, путівки до санаторіїв в іноземній валюті

Дт 312 Кт 332 - Зарахована виручка та інші надходження грошових коштів на валютний рахунок

Узагальнення масиву інформації про наявність і рух грошових коштів у національній та іноземній валюті в касі, на поточних, валютних та інших рахунках в банку, грошових документів проводиться в Журналі 1, який формується за кредитом рахунків 30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках», 33 «Інші

кошти» та відомостях до цього Журналу. Відомості відкриваються за дебетами відповідних рахунків:

Відомість за дебетом рахунку 30 «Готівка»;

Відомість за дебетом рахунку 31 «Рахунки в банках»;

Відомість за дебетом рахунку 33 «Інші кошти».

Отже, основною характеристикою, яка виділяє грошові кошти з-поміж інших оборотних активів і є базовою для точного їх визначення як окремої економічної категорії, є їхня ліквідність. Саме тому грошові кошти нами розглядаються як готівка в касі, електронні гроші, залишки коштів на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути використані господарюючим суб'єктом протягом будь-якого моменту часу для проведення розрахунків у процесі здійснення господарських операцій. Проміжне місце між грошовими коштами та фінансовими інвестиціями займають еквіваленти грошових коштів.

2.3. Порядок обліку поточної дебіторської заборгованості

У будь-якій господарській діяльності після відвантаження готової продукції, товарів покупцю, передачі виконаних робіт і послуг замовнику процес реалізації переміщається в сферу розрахунків – виникає дебіторська заборгованість.

Форми та порядок розрахунків з покупцями і замовниками визначають заздалегідь укладеними договорами. Зазвичай до утворення дебіторської заборгованості веде наявність договірних стосунків між контрагентами, коли момент переходу права власності на товари (роботи, послуги) та їх оплата не співпадають за часом.

Тобто виникнення заборгованості пов'язане з тим, що одночасне виконання зустрічних вимог за договором відбувається дуже рідко. Як правило, спочатку свої зобов'язання виконує одна сторона, внаслідок чого у неї виникає право вимагати компенсації щодо заборгованості, а у іншої сторони - зобов'язання погасити цю заборгованість.

Зупинимось на сутності даного активу. Існує багато трактувань поняття «дебіторська заборгованість». Відповідно до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», дебіторська заборгованість - сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [55].

Критерії визнання дебіторської заборгованості:

- джерело отримання - появи активів повинні передувати минулі операції або події;
- втілення майбутніх економічних вигод - чи забезпечують активи оборотність інших ресурсів підприємства;
- забезпечення контролю за активом - це надає підприємству можливість контролювати майбутні вигоди, які воно очікує від використання цього активу;
- можливість достовірної оцінки активу - визначення виду оцінки для певного активу.

В сучасних умовах виробництва та стану розвитку економіки момент поставки товарів та оплати не співпадають, тому виникає таке поняття як "дебітори". Зовнішні боржники підприємства виникають або внаслідок попередньої поставки товарів (робіт, послуг) з їх післяплатою за договором, або ж при перерахуванні авансу на рахунок постачальника. Виділяють ще такі види дебіторської заборгованості:

- за товари та послуги;
- за отриманими векселями;
- за відшкодуванням податку на додану вартість;
- за відшкодуванням завданих збитків і нестач;
- підзвітних осіб;
- інша дебіторська заборгованість.

В залежності від різних ознак існують класифікаційні групи дебіторської заборгованості, зображені на рис. 2.9

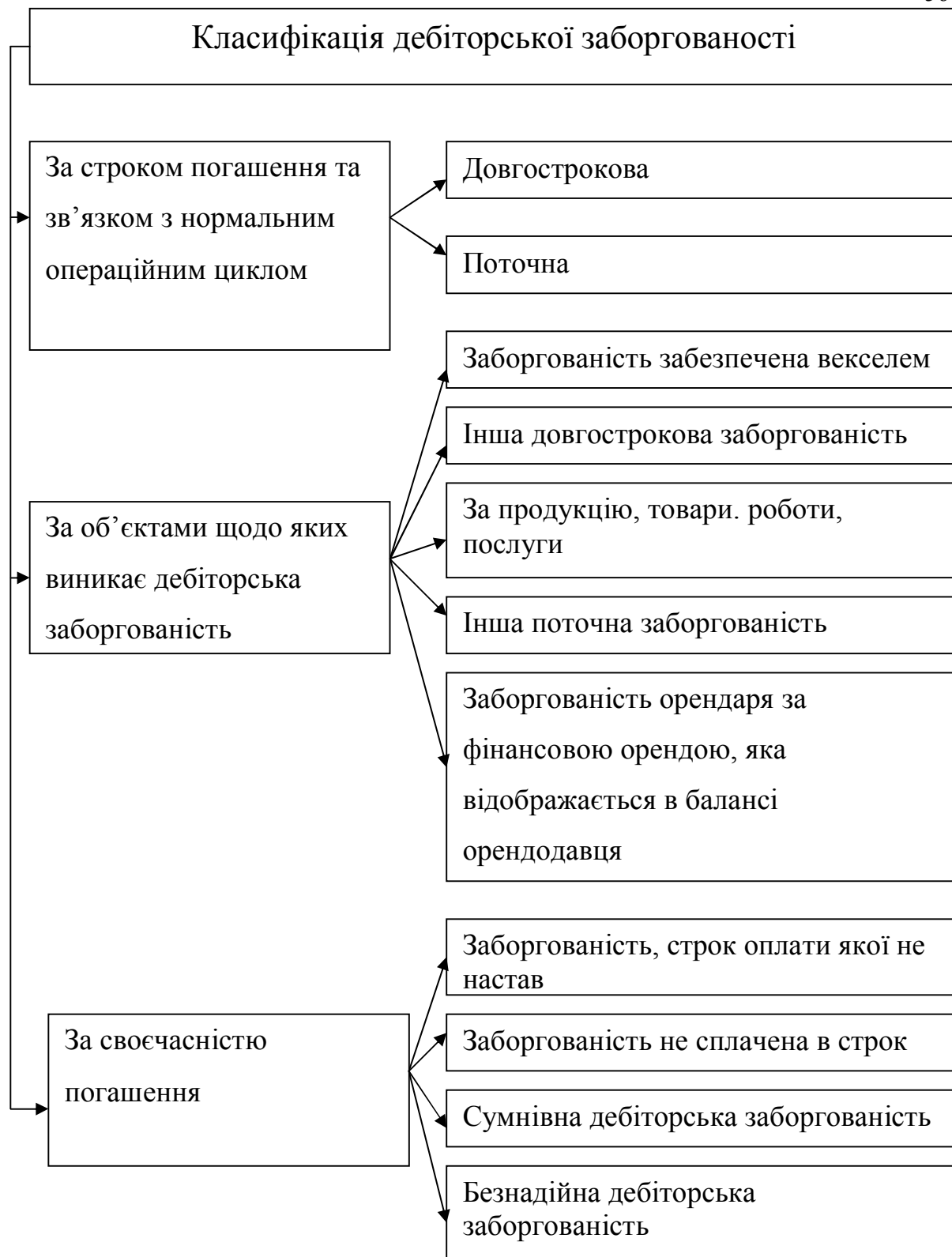

Рис. 2.9. Класифікація дебіторської заборгованості

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності визначено Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська

заборгованість", який застосовується з урахуванням особливостей оцінки та розкриття інформації щодо дебіторської заборгованості, встановлених іншими положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Поточна дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу [55].

Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником, називають сумнівною дебіторською заборгованістю [55].

Безнадійна дебіторська заборгованість - поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позивної давності [55].

Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю. Для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу обчислюється величина резерву сумнівних боргів.

Величина резерву сумнівних боргів визначається, виходячи з платоспроможності окремих дебіторів або на основі класифікації дебіторської заборгованості.

Поточна дебіторська заборгованість також класифікується за об'єктами щодо яких вона виникла. Згідно з цим критерієм у бухгалтерському обліку виділяють такі види дебіторської заборгованості (рис. 2.10).

За формою розрахунків дебіторська заборгованість поділяється на: - негрошову дебіторську заборгованість – ту, що виникла у результаті бартерних операцій і погашення якої здійснюється шляхом взаємозаліку заборгованості з контрагентом; - грошову дебіторську заборгованість – ту, для відшкодування якої використовуються грошові кошти у готівковій або безготівковій формі.

Рис. 2.10. Види поточної дебіторської заборгованості

За характером господарських операцій доречно розмежувати:

- дебіторську заборгованість за товарними операціями – виникає у результаті реалізації продукції, товарів, робіт, послуг покупцям і замовникам або внаслідок видачі авансів іншим підприємствам та підзвітним особам;
- дебіторську заборгованість за нетоварними операціями – виникає у результаті господарських операцій, не пов'язаних з купівлею-продажем товарно-матеріальних цінностей, робіт, послуг.

Відповідно до територіального розміщення дебіторів доцільно виділити дебіторську заборгованість за розрахунками з вітчизняними контрагентами та дебіторську заборгованість за розрахунками з іноземними контрагентами. Якщо у цьому є економічна необхідність, то деталізувати таку дебіторську заборгованість можна у розрізі країн, регіонів, міст, контрагентів тощо.

Для узагальнення інформації про поточну дебіторську заборгованість підприємства в обліку використовуються рахунки 3 класу «Кошти розрахунки та інші активи» (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Рахунки обліку дебіторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці

В українській практиці		У зарубіжній практиці
Рахунок	Призначення рахунку	
1.	2.	3.
34 «Короткострокові векселі одержані»	Облік заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантаженою продукцією (товари), виконані роботи, надані послуги та за іншими операціями, яка забезпечена Вексями	«Рахунки до отримання» «Знижки за оплату в строк» «Втрачені знижки за оплату в строк»

Продовження таблиці 2.5

36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»	Облік розрахунків з покупцями та замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем, а також узагальнення інформації про розрахунки з учасниками ПФГ	«Витрати на сумнівну заборгованість» «Резерв сумнівних боргів»
37 «Розрахунки з різними дебіторами»	Облік розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю з різними дебіторами за авансами виданими, за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків тощо	
38 «Резерв сумнівних боргів»	Облік резервів за сумнівною дебіторською заборгованістю, щодо якої є ризик неповернення	

Розгляд поточної дебіторської заборгованості розпочнемо із заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), виконані роботи, надані послуги та за іншими операціями, яка забезпечена векселями. Вексель — цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця сплатити у визначений строк визначену суму грошей власнику векселя (векселедержателю).

Векселі можуть видаватися лише для оплати за фактично поставлену продукцію, виконані роботи та надані послуги, за винятком векселів Мінфіну, Національного банку та комерційних банків України. Розрахунок за векселями повинен здійснюватись у грошовій формі. У господарському обігу можуть використовуватися простий і переказний векселі.

Облік заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), виконані роботи, надані послуги та іншими операціями, яка забезпечена векселями, ведеться на активному синтетичному рахунку 34 «Короткострокові векселі одержані».

До складу цього рахунка входять такі субрахунки:

- 341 «Короткострокові векселі, одержані в національній валюті»;
- 342 «Короткострокові векселі, одержані в іноземній валюті».

За дебетом рахунка 34 «Короткострокові векселі одержані» відображається отримання векселя за реалізовані товари (роботи, послуги) та за іншими операціями. За кредитом — надходження коштів у погашення векселів, погашення отриманим векселем кредиторської заборгованості, продаж векселя третій стороні тощо.

Господарські операції та кореспонденція рахунків для відображення в обліку операцій з короткостроковими векселями одержаними наведені у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

**Типові господарські операції та кореспонденція рахунків з обліку
короткострокових векселів одержаних**

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Одержано вексель від покупців і замовників, інших дебіторів для забезпечення заборгованості	34	36,37
2	Одержано вексель від покупців за відвантажені їм готову продукцію, роботи, послуги, товари	34	70,71
3	Одержано в касу(на поточний рахунок) кошти в погашення заборгованості, забезпеченої одержаними векселями	30,31	34
4	Передано одержаний вексель в погашення: - позики банку	50,60	34
5	- заборгованості перед постачальниками та підрядниками	63	
6	- кредиторської заборгованості	685	
7	Списано забезпечену векселем дебіторську заборгованість, що визнана безнадійною	944	34

Порядок документального оформлення факту передачі векселя чинним законодавством не передбачений.

Факт пред'явлення векселя до платежу і сам платіж мають бути також оформлені актом пред'явлення векселя до платежу.

Вексель від імені юридичної особи підписується керівником і головним бухгалтером або уповноваженими особами. В разі проведення вексельної

операції за місцезнаходженням постачальника для здійснення вексельної операції конкретній фізичній особі може бути видана довіреність.

Простий та переказний векселі в бухгалтерському обліку відображаються однаково.

Мабуть, найбільшу питому вагу у складі дебіторської заборгованості займають борги покупців та замовників з одержаних товарів, робіт та послуг. Виникає така дебіторська заборгованість, коли підприємство реалізує товари в борг (кредит), тобто з відстроченням платежу.

Для бухгалтерського обліку такої дебіторської заборгованості використовується рахунок 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками", який доцільно вести за наступними субрахунками:

361 "Розрахунки з вітчизняними покупцями";

362 "Розрахунки з іноземними покупцями";

363 "Розрахунки з учасниками ПФГ".

364 "Розрахунки за гарантійним забезпеченням".

Розглянемо типові проведення та кореспонденцію рахунків з обліку рахунку 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками» у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Типові проведення по рахунку 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками»

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	Реалізовано покупцю готову продукцію, товари, роботи і послуги - на суму ПДВ	36	70
		70	641
2	Списано собівартість реалізованих товарів, готової продукції, робіт і послуг	90	23,26,28
3	Погашена дебіторська заборгованість грошовими коштами	30,31	36
4	Погашена дебіторська заборгованість взаєморозрахунками	63,68	36

Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації

продукції, товарів, робіт та послуг і оцінюється за первинною вартістю. У разі відстрочення платежу за продукцію, товари, роботи, послуги з утворенням від цього різниці між справедливою вартістю дебіторської заборгованості і номінальною сумою грошових коштів та/або їх еквівалентів, які підлягають одержанню за продукцію, товари, роботи, послуги, така різниця визнається дебіторською заборгованістю з нарахованих доходів (процентів) в періоді її нарахування (п. 6 П(С)БО 10).

При реалізації товарів з відстроченням платежу (в кредит) підприємство несе ризик не погашення усієї дебіторської заборгованості покупцями і замовниками, тому на підприємстві завжди є дебіторська заборгованість, в поверненні якої є сумніви.

Сумнівні борги завищують реальний результат від реалізації, тому відповідно до принципу обачності підприємство повинне визнати можливі втрати від не повернення частини боргів покупцями у момент визнання доходу від реалізації, а не в тому періоді, коли покупці не змогли оплатити товар (роботу, послугу).

Величину цих втрат можна визначити на основі аналізу даних підприємства за попередні періоди і фактичних втрат від неповернення дебіторської заборгованості. Сума дебіторської заборгованості не є реальною до тих пір, поки вона не скоригована на величину сумнівних боргів.

Поточна дебіторська заборгованість, що є фінансовим активом (окрім придбаної заборгованості і заборгованості, призначеної для продаж), включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю.

Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості - сума поточної дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів.

Отже, для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу обчислюється величина резерву сумнівних боргів, яка визначається за одним з наступних методів:

- метод застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості;
- метод застосування коефіцієнту сумнівності.

По методу застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості величина резерву визначається на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів.

По методу застосування коефіцієнту сумнівності величина резерву розраховується множенням суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду на коефіцієнт сумнівності.

Коефіцієнт сумнівності може розраховуватися:

- визначенням питомої ваги безнадійних боргів в чистому доході;
- класифікацією дебіторської заборгованості за строками непогашення;
- визначенням середньої питомої ваги списаної впродовж періоду дебіторської заборгованості в загальній сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3 - 5 років.

Визначена на основі класифікації дебіторської заборгованості величина сумнівних боргів на дату балансу становить залишок резерву сумнівних боргів на ту ж дату.

Залишок резерву сумнівних боргів на дату балансу не може перевищувати суму дебіторської заборгованості на ту ж дату.

Класифікація дебіторської заборгованості здійснюється групуванням дебіторської заборгованості за строками її непогашення встановленням коефіцієнту сумнівності для кожної групи.

Коефіцієнт сумнівності встановлюється підприємством, виходячи з фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за попередні звітні періоди. Коефіцієнт сумнівності, як правило, зростає зі збільшенням строків непогашення дебіторської заборгованості. Величина резерву сумнівних боргів визначається як сума добутків поточної дебіторської заборгованості відповідної групи і коефіцієнту сумнівності відповідної групи.

Нарахування суми резерву сумнівних боргів за звітний період відображається у звіті про фінансові результати у складі інших операційних витрат.

Виключення безнадійної дебіторської заборгованості з активів здійснюється з одночасним зменшенням величини резерву сумнівних боргів. У разі недостатності суми нарахованого резерву сумнівних боргів безнадійна дебіторська заборгованість списується з активів на інші операційні витрати. Сума відшкодування раніше списаної безнадійної дебіторської заборгованості включається до складу інших операційних доходів.

Поточна дебіторська заборгованість, за якою створення резерву сумнівних боргів не передбачено, у разі визнання її безнадійною списується з балансу з відображенням у складі інших операційних витрат.

Облік резервів по сумнівній дебіторській заборгованості, щодо якої існує ризик неповернення, ведеться на рахунку 38 "Резерв сумнівних боргів".

По кредиту рахунку 38 "Резерв сумнівних боргів" відображається створення резерву сумнівних боргів в кореспонденції з рахунками обліку витрат, за дебетом - списання сумнівної заборгованості в кореспонденції з рахунками обліку дебіторської заборгованості або зменшення нарахованих резервів в кореспонденції з рахунком обліку доходів.

У процесі діяльності підприємства виникає поточна дебіторська заборгованість, не пов'язана з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг. Для обліку такої заборгованості передбачений рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами», який має 7 субрахунків:

- 371 «Розрахунки за виданими авансами»;
- 372 «Розрахунки з підзвітними особами»;
- 373 «Розрахунки за нарахованими доходами»;
- 374 «Розрахунки за претензіями»;
- 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків»;
- 376 «Розрахунки за позиками членам кредитних спілок»;
- 377 «Розрахунки з іншими дебіторами»;
- 378 «Розрахунки з державними цільовими фондами»;
- 379 «Розрахунки за операціями з деривативами».

За дебетом рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами»

відображається виникнення дебіторської заборгованості, за кредитом – її погашення чи списання, сальдо означає наявність заборгованості дебіторів на початок чи кінець місяця.

Аналітичний облік розрахунків з різними дебіторами ведеться за кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення та погашення, за позиками членам кредитних спілок – у розрізі членів спілки. Регістром аналітичного обліку розрахунків з іншими дебіторами є відомість 3.2, а синтетичного обліку – журнал 3.

Будь-яка заборгованість, як в тому числі поточна, у якійсь момент може бути визнана підприємством безнадійною. Для того, щоб визнати в бухгалтерському обліку дебіторську заборгованість безнадійною, не потрібно документального підтвердження. Досить, щоб була виконана одна з умов:

- закінчився строк позовної давності (3 роки);
- існувала впевненість у тому, що боржник не погасить свою заборгованість (оголошений банкрутом).

Загалом визнання поточної дебіторської заборгованості безнадійною проводиться в розрізі певних кроків (рис. 2.11).

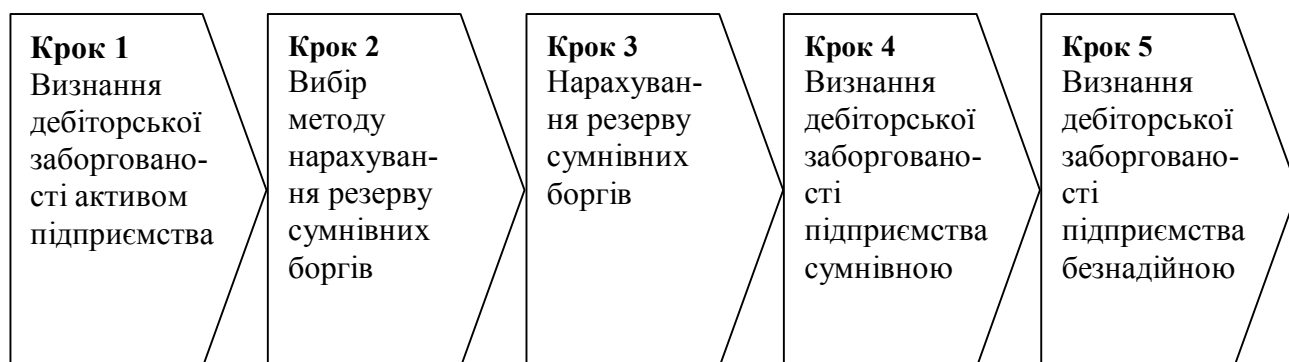

Рис. 2.11 Етапи визнання дебіторської заборгованості безнадійною

У міжнародній практиці існують 2 методи списання безнадійних боргів:

1. Метод прямого списання. Згідно цього методу безнадійний борг відображається на рахунках у той період, коли вірогідно відомо, що рахунок не буде оплачений. Попередня оцінка безнадійних боргів не здійснюється. Цей

метод є простим у використанні, але має певні недоліки: не може бути застосований у бухгалтерському обліку України, оскільки він порушує принцип відповідності доходу витратам періоду, робить неможливим відображення дебіторської заборгованості у Балансі за чистою вартістю реалізації і є достатньо складним при визначенні моменту часу, коли дебіторську заборгованість можна вважати безнадійною.

2. Метод нарахування резерву. Саме цей метод був запозичений П(С)БО

10 «Дебіторська заборгованість» у міжнародних стандартах.

Згідно нього оцінка очікуваної величини безнадійних боргів здійснюється на основі загальної дебіторської заборгованості з використанням двох підходів:

- виходячи з даних Звіту про прибутки та збитки (в Україні – Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід));
- виходячи з даних Балансу (Звіту про фінансовий стан).

Безнадійна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи або послуги списується в момент її визнання за рахунок резерву сумнівних боргів, який формується на дату балансу на підставі даних бухгалтерського обліку минулих звітних періодів. При створенні резерву сумнівних боргів збільшуються інші витрати операційної діяльності, а списання безнадійної заборгованості відбувається не за рахунок зменшення раніше нарахованого доходу, а за рахунок зменшення резерву сумнівних боргів. Якщо суми нарахованого резерву сумнівних боргів недостатньо, то безнадійна дебіторська заборгованість списується з активів на інші операційні витрати (944 «Сумнівні і безнадійні борги» рахунку 94 «Інші витрати операційної діяльності»). Сума відшкодування раніше списаної безнадійної дебіторської заборгованості включається до складу інших операційних доходів.

При списанні дебіторської заборгованості, що утворилася не в результаті відвантаження товарів, виконання робіт, надання послуг, застосовується метод прямого списання сум такої заборгованості на витрати періоду (рис. 2.12).

Після списання безнадійної дебіторської заборгованості підприємство

зобов'язане враховувати її суму на позабалансовому рахунку протягом не менше трьох років для спостереження за можливістю її стягнення у випадках зміни майнового стану боржника. Для обліку сум списаної заборгованості застосовується субрахунок 071 «Списана дебіторська заборгованість» позабалансового рахунка 07 «Списані активи». Якщо протягом трьох років заборгованість не буде відшкодована боржником, слід остаточно списати її суму із позабалансового рахунка.

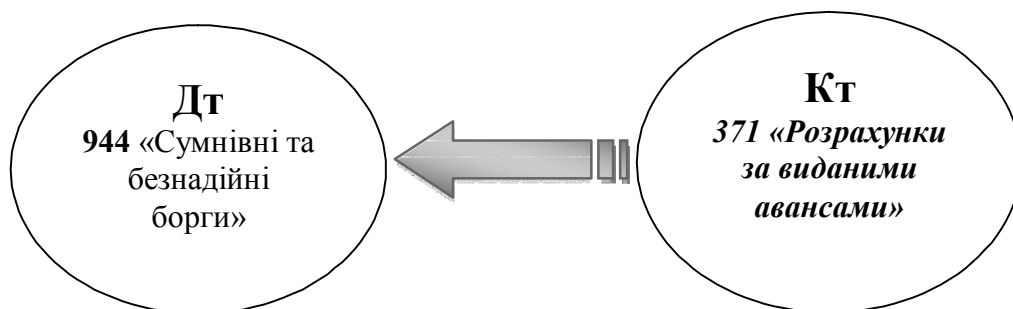

Рис. 2.12 – Списання резерву сумнівних боргів, якщо такий не створюється

Однією за проблем обліку оборотної дебіторської заборгованості є перехід її з довгострокової до поточної і навпаки. У вітчизняному обліку існує практика щодо переведення довготермінової дебіторської заборгованості до складу поточної у випадку, коли до погашення заборгованості залишилося менше 12 місяців. Проте, відсутня інша практика, щодо здійснення операцій діаметрально протилежного характеру, а саме переведення поточної заборгованості до довготермінової.

На нашу думку, таку заборгованість не слід вважати поточною, оскільки вона не буде оплачена протягом 12 місяців. В свою чергу, для визнання її сумнівною має бути невпевненість у її погашенні боржником. Тому у нашому випадку, якщо у підприємства є впевненість щодо погашення дебіторської заборгованості, проте в процесі операційної діяльності виникає ситуація щодо продовження терміну погашення даної заборгованості на невизначений строк або термін більше року, слід таку заборгованість відображати у складі довгострокової на рахунку 183 «Інша дебіторська заборгованість».

Підставою для відображення дебіторської заборгованості в бухгалтерському обліку є господарські договори та первинні документи, що засвідчують факт здійснення господарської операції. Основні документи з виникнення та погашення дебіторської заборгованості наведені в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Документування операцій за поточною дебіторською заборгованістю

Вид дебіторської заборгованості	Документи
Векселі одержані	Вексель, акт приймання-передачі векселя, прибутковий касовий ордер, виписка банку
Розрахунки з вітчизняними покупцями	Накладна, рахунок-фактура, рахунок, акт прийнятих робіт, послуг, податкові накладні, товарно-транспортні накладні, товарні накладні, виписки банку
Розрахунки з іноземними покупцями	Комерційні документи (рахунки-фактури — інвойси), транспортні накладні (залізнична накладна, авіа накладна, коносамент, товарно-транспортна накладна, пакувальні листи), платіжні документи на перерахування сум митних платежів та інших податків на розрахунки митних установ, митні декларації.
Резерв сумнівних боргів	Бухгалтерська довідка-розрахунок
Розрахунки за виданими авансами	Платіжне доручення, виписка банку
Розрахунки з підзвітними особами	Звіт про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт з доданими виправдовуючими документами, прибуткові касові ордери, видаткові касові ордери
Розрахунки за нарахованими доходами	Бухгалтерська довідка-розрахунок
Розрахунки за претензіями	Претензія, акт приймання вантажу, рішення судових органів, (арбітражу), письмова згода постачальника на пред'явлену претензію, виписка банку
Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків	Протокол засідання інвентаризаційної комісії, наказ керівника, документи, що підтверджують внески по відшкодуванню матеріальної шкоди (накладна, прибутковий касовий ордер тощо)

Продовження таблиці 2.6

Розрахунки за позиками членам кредитних спілок	Договір між членами кредитних спілок, видатковий касовий ордер, платіжні доручення, авізо про оприбуткування майна учасником, який веде спільні справи, або первинні документи про отримання майна (копії накладної, квитанції до прибуткових ордерів тощо)
Розрахунки з іншими дебіторами	Прибутковий касовий ордер, видатковий касовий ордер, накладна, рахунок, виписка банку тощо

Отже, ми вважаємо, що основними рекомендаціями щодо вдосконалення обліку на підприємстві, дебіторської заборгованості можуть бути такі:

1. Своєчасно здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стабільності підприємства і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування;
2. Винаходити можливості збільшення кількості замовників з метою зменшення масштабу ризику несплати;
3. Контролювати стан розрахунків за простроченими заборгованостями. В умовах інфляції будь-яка відстрочка платежу призводить до того, що підприємство реально одержує лише частину вартості виконаних робіт. Тому необхідно розширити систему авансових платежів;
4. Створювати резерв сумнівних боргів;
5. Своєчасно виявляти недопустимі види дебіторської заборгованості, до яких, передусім, відносяться просрочена заборгованість покупців понад три місяці.

2.4 Методика формування інформації про оборотні активи у звітності підприємства

За нових сучасних умов господарювання особливої уваги набуває організація обліку оборотних активів і відображення їх у фінансовій звітності, оскільки вони відіграють важливе місце в діяльності підприємства.

У зарубіжній і вітчизняній літературі приділяється значна увага обліку оборотних активів підприємств, їх правильній оцінці, яка впливає на результати діяльності підприємства.

Основними інформаційними ресурсами для отримання відомостей про оборотні активи є фінансова звітність. Інформація цієї звітності з урахуванням усього масиву даних бухгалтерського обліку складають базу даних оборотних активів.

Н П(с)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає методологічні основи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання та розкриття її елементів. Згідно з НП(С)БО 1, оборотні активи підприємства показуються у фінансовій звітності в балансі, звіті про рух грошових коштів та примітках до фінансової звітності підприємства.

Національними стандартами бухгалтерського обліку НП(С)БО 1 " Загальні вимоги до фінансової звітності" оборотні активи визначено як кошти та їх еквіваленти, не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати Балансу. У Розділі II активу Балансу "Оборотні активи" відображається інформація про вартість оборотних матеріальних цінностей, призначених для реалізації і споживання протягом дванадцяти місяців з дати Балансу чи операційного циклу, а також сума грошових коштів, їх еквівалентів та коштів, які перебувають у розрахунках.

Порядок розкриття інформації про оборотні наведено в таблиці 2.7.

**Характеристика та порядок відображення оборотних активів у Балансі
(Звіт про фінансовий стан)**

Актив	Код рядка	Визначення статей активу Балансу	Залишки на рахунках бухгалтерського обліку
1	2	3	4
Розділ II. Оборотні активи			
Запаси	1100	Відображається загальна вартість активів, які визнаються запасами, зокрема, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процес виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством	Сума дебетового залишку рах. № 20, 22,23, 26 та сума дебетових залишків за субрахунками 281, 282, 283, 284 за вирахування суми кредитового залишку субрахунка 285
Поточні біологічні активи	1110	Відображається вартість біологічних активів, які здатні давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, здатні приносити в інший спосіб економічні вигоди протягом періоду, що не перевищує 12 місяців, а також вартість тварин на вирощуванні та відгодівлі	Сума дебетового залишку рах. № 21
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	Відображається заборгованість покупців або замовників за надані їм продукцію, товари, роботи або послуги (крім заборгованості, яка забезпечена векселем, якщо така інформація наводиться в окремій статті), скоригована на резерв сумнівних боргів (нетто)	Сума дебетового залишку рах. № 36 за вирахування суми кредитового залишку рах. № 38
Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами	1130	Відображається сума авансів, наданих іншим суб'єктам господарювання	Сума дебетових залишків субрах. № 371

Продовження таблиці 2.7

- з бюджетом	1135	Відображається дебіторська заборгованість фінансових і податкових органів, а також переплата за податками, зборами та іншими платежами до бюджету	Сума дебетових залишків субрах. № 641, 642
у тому числі з податку на прибуток	1136	Наводиться заборгованість податкових органів за податком на прибуток (не включається до валюти балансу)	Сума дебетового залишку субрах. № 6413
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	Відображається заборгованість дебіторів, яка не відображена в окремих статтях щодо розкриття інформації про дебіторську заборгованість або яка не може бути включена до інших статей дебіторської заборгованості та яка відображається у складі оборотних активів	Сума дебетових залишків субрах. № 372, 374, 375, 376, 377, 378, 66. 65
Поточні фінансові інвестиції	1160	Відображається вартість фінансових інвестицій зі строком погашення до одного року, які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент (крім інвестицій, які є еквівалентами грошових коштів), а також сума довгострокових фінансових інвестицій, які підлягають погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу	Сума дебетового залишку субрах. № 352
Грошові кошти та їх еквіваленти	1165	Відображаються готівка в касі підприємства, гроші на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути вільно використані для поточних операцій, а також грошові кошти в дорозі, електронні гроші, еквіваленти грошей. У цій статті наводяться кошти в національній або іноземній валютах. Кошти, які не можна використати для операцій протягом одного року, починаючи з дати балансу або протягом операційного циклу внаслідок обмежень, виключаються зі складу оборотних активів та відображаються як необоротні активи	Сума дебетових залишків рах., субрах. № 30, 31, 333, 351
Витрати майбутніх періодів	1170	Відображаються витрати, понесені у поточному або попередніх звітних періодах, які за своїм економічним змістом належать до наступних звітних періодів	Сума дебетового залишку рах. № 39

Інші оборотні активи	1190	Відображаються суми оборотних активів, для відображення яких за ознаками суттєвості неможна було виділити окрему статтю або які не можуть бути включені до наведених вище статей II розділу "Оборотні активи"	Сума дебетових залишків субрах. №331,332, 643
Усього за розділом II	1195	Сума рядків 1100 + 1110 + 1125 + 1130 + 1135 + 1155 + 1160 + 1165 + 1170 + 1190 з урахуванням сум додаткових рядків, що підлягають відображенню у II розділу активу Балансу	-

Форма №3 «Звіт про рух грошових коштів (оборотні активи) складається за даними форми №1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан) та форми №2 «Звіт про фінансові результати» (Звіт про сукупний капітал). Методика складання цього звіту логічно пов'язана зі схемою, де базовими є готові показники бухгалтерського балансу і звіту про фінансові результати.

Звіт про рух грошових коштів, виходячи з норм МСБО 7 повинен класифікуватися за такими напрямками діяльності:

- операційна;
- інвестиційна;
- фінансова.

Це дозволяє показати вплив кожного з трьох напрямів на грошові потоки і вплив грошових потоків на стан справ у кожному з трьох напрямів.

Відповідно до цих напрямів звіт ділиться на три частини:

- рух грошових коштів унаслідок операційної діяльності;
- рух грошових коштів унаслідок інвестиційної діяльності;
- рух грошових коштів унаслідок фінансової діяльності.

Розглянемо, що передбачають ці види діяльності.

Операційна діяльність – це основна діяльність компанії, яка приносить основний дохід, а також інша діяльність, крім інвестиційної та фінансової.

Згідно з п. 13 МСБО 7 сума потоків коштів від операційної діяльності є ключовим показником того, якою мірою операції підприємства забезпечують

надходження коштів, достатніх для погашення позик, збереження операційних можливостей підприємства, виплати дивідендів та здійснення нових інвестицій без звертання до зовнішніх джерел фінансування. Інформація про конкретні складові руху грошових коштів від операційної діяльності за попередні періоди в поєднанні з іншою інформацією корисна для прогнозування майбутніх потоків коштів від операційної діяльності.

Інвестиційна діяльність – придбання та реалізація довгострокових активів та довгострокових інвестицій, які не належать до грошових еквівалентів.

Окреме розкриття інформації про рух грошових коштів від інвестиційної діяльності має велике значення, оскільки воно демонструє, які витрати було здійснено з метою придбання ресурсів, призначених для генерування майбутніх доходів та потоків коштів. Тільки ті витрати, які спричиняють визнання активу у звіті про фінансовий стан, можуть класифікуватися як інвестиційна діяльність.

Фінансова діяльність – діяльність, яка призводить до зміни розміру власного капіталу та позикових коштів, а також залучення ресурсів та пов'язаних із цим витрат.

Окреме розкриття інформації про рух грошових коштів від фінансової діяльності теж має велике значення, оскільки така інформація корисна під час прогнозування вимог на майбутні грошові потоки підприємства з боку тих, хто його фінансує. Наведемо приклади потоків коштів від зазначених видів діяльності в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8.

Потоки грошових коштів в залежності від виду діяльності

Вид діяльності	Потоки коштів
Операційна	<ul style="list-style-type: none"> – грошові надходження від продажу товарів та надання послуг; – грошові надходження у вигляді роялті, гонорарів, комісійних та інший виторг; – грошові виплати постачальникам за товари та послуги; – грошові виплати працівникам та від імені працівників; – грошові надходження та виплати страхової компанії за страховими преміями, вимогами, ануїтетами та

Продовження таблиці 2.8

	<p>іншими страховими винагородами;</p> <ul style="list-style-type: none"> – грошові виплати або повернення податку на прибуток, якщо вони не можуть бути безпосередньо співвіднесені з фінансовою або інвестиційною діяльністю; – грошові надходження та виплати за договорами, укладеними у комерційних або торговельних цілях.
Інвестиційна	<ul style="list-style-type: none"> – грошові виплати для придбання основних засобів, нематеріальних та інших довгострокових активів; – грошові надходження від продажу основних засобів, нематеріальних активів та інших довгострокових активів; – грошові виплати для придбання пайових або боргових інструментів інших підприємств та часток участі в спільному підприємстві (крім платежів за інструменти, розглянуті як еквіваленти коштів або призначені для комерційних або торговельних цілей); – грошові надходження від продажу пайових або боргових інструментів інших підприємств та часток участі в спільному підприємстві (крім надходжень за інструментами, розглянутими як еквіваленти коштів або призначеними для комерційних або торговельних цілей); – грошові аванси та позики, надані іншим особам (крім авансів та позик, що надаються фінансовими інститутами); – грошові надходження від повернення авансів та позик, наданих іншим особам (крім авансових платежів та позик фінансових інститутів); – грошові виплати за ф'ючерсними контрактами, форвардними контрактами, опціонами та договорами "своп", за винятком випадків, коли контракти укладено в комерційних чи торговельних цілях або виплати класифікуються як фінансова діяльність; – грошові надходження за ф'ючерсними контрактами, форвардними контрактами, опціонами та договорами "своп", за винятком випадків, коли контракти укладено в комерційних або торговельних цілях або надходження класифікуються як фінансова діяльність.

Фінансова	<ul style="list-style-type: none"> – грошові надходження від емісії акцій чи інших пайових інструментів; – грошові виплати власникам для придбання або погашення акцій підприємства; – грошові надходження від випуску боргових зобов'язань, позик, векселів, облігацій, заставних та інших короткострокових або довгострокових позик; – грошові виплати за позиковими коштами; – грошові виплати орендаря для зменшення непогашеної заборгованості з фінансової оренди.
-----------	---

Як правило, основний обсяг грошових потоків припадає на операційну діяльність. Винятком є звітні періоди, протягом яких підприємство отримує або надає значні за обсягом кредити, позики або проводить значні операції з фінансовими вкладеннями, купує або реалізує основні засоби та інші необоротні активи. Згідно з НП(С)БО 1 «Звіт про рух грошових коштів» заповнюється за затвердженою формою. Перший розділ форми №3 складається непрямым методом, а другий і третій – прямим.

У звіті про рух грошових коштів сходяться разом два різні методи обліку доходів і витрат: метод нарахувань і касовий метод. Використання принципу нарахувань передбачає, що вхідним ресурсом є юридично визначена виручка, яка у звіті про фінансові результати позначається першим рядком, вихідним ресурсом визначається сукупність усіх витрат, нарахованих за фактом їх понесення. Результат діяльності у такому разі вимірюється різницею між визнаними витратами та доходами і називається фінансовим результатом. Використання касового методу визначає, що вхідним ресурсом є надходження грошей, а вихідним – грошові витрати. Результат діяльності у такому випадку вимірюється їх різницею, яка називається чистим грошовим потоком, чистим рухом грошових коштів або їх приростом.

Вплив показників статей балансу щодо оборотних активів підприємства на формування звіту про рух грошових коштів відбувається таким чином:

- зменшення за статтями запасів у звіті про рух грошових коштів відображається у колонці «Надходження». Це означає, що протягом звітного

періоду запасів на реалізовану продукцію було витрачено більше, ніж сплачено грошей на їх придбання;

- збільшення за статтями запасів відображається у звіті про рух грошових коштів у колонці «Видаток». Це означає, що протягом звітного періоду грошей на їх придбання було сплачено більше, ніж цих запасів витрачено на реалізовану продукцію;

- зменшення за статтями поточної дебіторської заборгованості відображається у звіті у колонці «Надходження». Це означає, що підприємство отримало більше грошей, ніж було нараховано для одержання протягом звітного періоду.

Примітки до річної фінансової звітності за формою № 5, є складовою річної звітності підприємств (крім суб'єктів малого підприємництва), яка складається з метою надання повної, правдивої, деталізованої інформації про окремі об'єкти бухгалтерського обліку.

Примітки до річної фінансової звітності включають розділи, в яких наведена більш детальна інформація про окремі види оборотних активів, а саме:

Розділ IV. Фінансові інвестиції (р.350-426);

Розділ VI. Грошові кошти (р.640-691);

Розділ VIII. Запаси (р.800-925);

Розділ IX. Дебіторська заборгованість (р.940-951);

Розділ XIV. Біологічні активи (р. 1410-1430);

Розділі IV "Фінансові інвестиції" заповнюється за даними бухгалтерського обліку за субрахунками до рахунку 14 "Довгострокові фінансові інвестиції" та до субрахунку 352 "Інші поточні фінансові інвестиції" розкривається загальна сума цих інвестицій за їх видами та стан на кінець року (довгострокові, короткострокові). В довідці до цього розділу розшифровується залишок фінансових інвестицій на кінець року за видами їх оцінок (собівартістю, справедливою вартістю, амортизованою собівартістю).

Розділі VI "Грошові кошти" розшифровує склад грошових коштів на кінець року, який відображено в балансі (звіті про фінансовий стан) у рядку 1165

у графі 4. Для заповнення цього розділу використовуються дані бухгалтерського обліку до рахунків 30,31,333,351. У рядку 691 до цього розділу розшифровується сума грошових коштів, використання яких обмежено, які показані в I розділі активу балансу (звіту про фінансовий стан) за рядком 1090.

Розділ VIII "Запаси" заповнюється за даними субрахунків до рахунків 20-28 і розкриває інформацію, яка характеризує балансову вартість запасів за їх видами на кінець року, а також суми збільшення чистої вартості реалізації або уцінки. Цей розділ деталізує інформацію наведену у II розділі активу балансу (звіту про фінансовий стан) у рядках 1100.

Із залишку запасів на кінець року виділяється вартість запасів відображених за чистою вартістю реалізації, переданих в переробку, оформлених у заставу, переданих на комісію та тих, які знаходяться на відповідному збереженні.

Розділ IX "Дебіторська заборгованість" розшифровує дебіторську заборгованість, яка відображена в II розділі активу балансу (звіту про фінансовий стан) у рядках 1125 і 1155, з урахуванням за строками не сплати на кінець року, а саме: до 3-х місяців, від 3 до 6 місяців і від 6 до 12 місяців. Різниця між загальною сумою дебіторської заборгованості, яка відображена в графі 3 розділу IX і сумами дебіторської заборгованості в графах 4,5,6 свідчить про заборгованість, яка несплачена більше одного року.

Розділ XIV "Біологічні активи" надає інформацію про стан та рух біологічних активів сільськогосподарських підприємств. Даний розділ деталізує інформацію наведену у рядках 035-037, 110 Балансу і заповнюється за даними балансових рахунків 16 "Довгострокові біологічні активи", 21 "Поточні біологічні активи". В довідці до цього розділу розшифровується вартість біологічних активів, придбаних за рахунок цільового фінансування; залишкова вартість довгострокових біологічних активів, первісна вартість поточних біологічних активів і справедлива вартість біологічних активів, утрачених унаслідок надзвичайних подій; балансова вартість біологічних активів, щодо яких існують передбачені законодавством обмеження права власності.

Отже, вищевикладене показує залежність наявності грошових коштів від змін, які відбулись у деяких статтях балансу, зокрема оборотних активів підприємства. Ці та інші особливості відображення оборотних активів у фінансовій звітності заслуговують на подальші розробки і дослідження.

Можна стверджувати, що створено ґрунтовну методологічну базу щодо організації, проведення і регулювання бухгалтерського обліку активів, зокрема оборотних активів підприємств.

Висновки до розділу 2

Розглянувши та дослідивши методико-організаційні аспекти обліку окремих видів оборотних активів ми зробили такі висновки:

1. Проаналізувавши різні види трактувань терміну запасів, можна узагальнити, що запаси – це оборотні активи, які знаходяться на підприємстві з метою подальшого продажу або споживаються як сировина для забезпечення виробничої діяльності, виконання робіт, надання послуг, а також управління підприємством.

2. Діяльність кожного підприємства прямо залежить від правильної організації обліку грошових коштів, оскільки основу діяльності підприємства становлять операції, пов'язані з рухом грошових коштів. Проблеми обліку грошових коштів та їх вирішення є актуальними і важливими для всіх підприємств, адже від достовірності та оперативності обліку залежить уся фінансова діяльність підприємства. Побудова належної системи бухгалтерського обліку грошових коштів передбачає правильність здійснення та відображення всіх етапів їх руху, починаючи з нормативно-правових вимог, заповнення первинних документів, узагальнення та систематизації інформації в регістрах і завершуючи складанням звітності.

3. Підсумувавши результати проведеного дослідження, необхідно зазначити, що на сьогодні існує певна недосконалість ведення обліку дебіторської заборгованості. Облікове та аналітичне забезпечення стану дебіторської заборгованості має бути організоване таким чином, щоб

достатньою мірою відбивати й характеризувати всю господарську діяльність з достатньою конкретизацією, саме це зумовлює подальший напрямок досліджень у галузі облікового та аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю на підприємстві.

4. Основним завданням обліку та контролю оборотних активів є надання повної, правдивої та неупередженої інформації щодо них у фінансовій звітності. Однак інформація відносно оборотних активів не завжди є такою через недосконалість законодавства та постійні зміни в ньому.

Підприємствам потрібно швидко вирішувати свої спонтанні проблеми, які виникатимуть у господарській діяльності, оскільки це сприятиме забезпеченню формування достовірної, достатньої, неупередженої інформації щодо оборотних активів для цілей управління.

Для задоволення інформаційних потреб користувачів бухгалтерський баланс як елемент фінансової звітності відображає фінансовий стан підприємства, надає загальну інформацію про його діяльність та ліквідність. Для сприйняття і розуміння даних активу балансу у складі фінансової звітності інформація структурується для задоволення потреб користувачів таким чином, щоб наочно відобразити платоспроможність підприємства, тобто ймовірність погашення зобов'язань у випадку його ліквідації.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

3.1 Аналіз ефективності використання оборотних активів підприємства

На сьогоднішній день для успішного функціонування підприємства необхідна реальна оцінка ефективності використання його оборотних активів, яка дає можливість виявити сильні та слабкі сторони, удосконалити його потужності та оптимізувати виробництво.

Ефективність використання оборотних активів є досить актуальним питанням, яке значно впливає на результати господарської діяльності. Тому для оцінки ефективності застосовують різні економічні показники.

Для кращого ознайомлення зі станом оборотних активів на ТОВ «УА Брук», необхідно розуміти, яку частку вони становлять у загальному складі активів підприємства. Розглянемо відсоткове співвідношення усіх груп активів у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Аналіз частки оборотних активів у складі майна ТОВ «УА Брук» за 2016 – 2017 рр., тис. грн.

№ п/п	Стаття балансу	2016 рік		2017 рік		Зміна за звітний період		
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	Абсолютна тис. грн.	Відносна, %	У %
Актив								
1.	Майно разом	21558	100	22734,6	100	1176,6	5,5	0
1.1	Необоротні активи	4987,4	23,1	4737,2	20,8	-250,2	-5	-2,3
1.2	Оборотні активи	16570,6	76,9	17997,4	79,1	1426,8	8,6	2,2

Провівши аналіз структури майна підприємства, можна зробити висновок, що питома вага необоротних активів у складі майна становить: 2016 р. – 23,1%, 2017 р. – 20,8%, а оборотних активів у 2016 р. – 76,9%, у 2017 р. – 79,2%,

що говорить про позитивні зміни та зміцнення фінансового стану досліджуваного суб'єкта господарювання.

Переважає частка оборотних активів над часткою необоротних, каже про зменшення ризиків компенсації авансованого капіталу та зростання його віддачі внаслідок прискорення оборотності оборотних коштів.

Графічно дані зміни відображено на рис. 3.1.

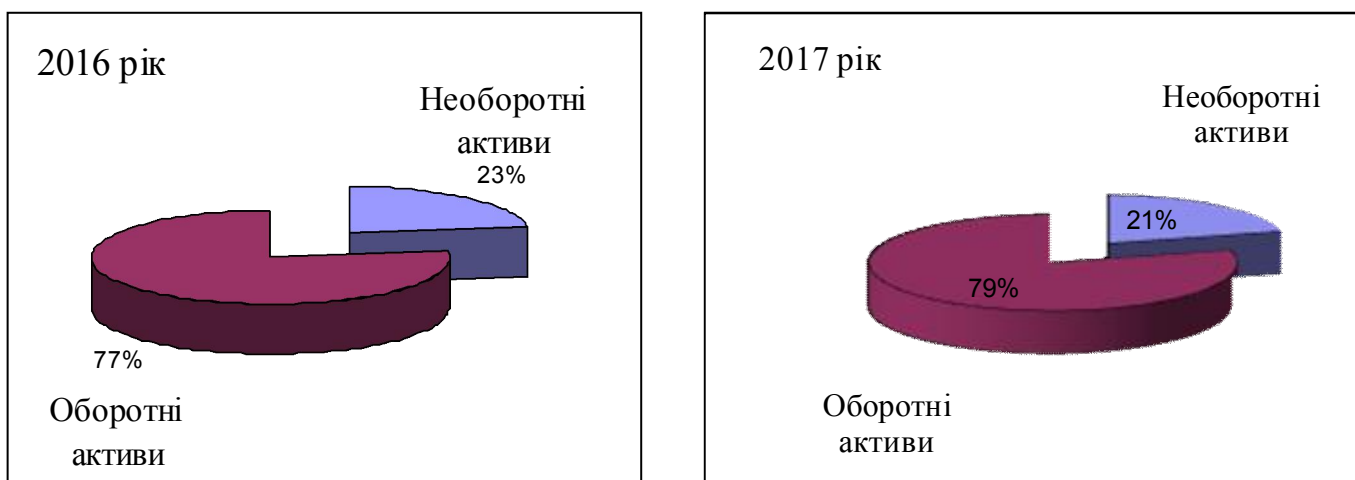

Рис. 3.1 – Питома вага необоротних та оборотних активів у складі майна підприємства ТОВ «УА Брук» у 2016-2017 роках

Щоб аналіз оборотних активів та діяльності підприємства ТОВ «УА Брук» загалом, був повний необхідно розрахувати показники перераховані в табл. 3.2 і проаналізувати їх значення та динаміку протягом 2016 та 2017 років.

Рівень прибутку, що створюється всіма активами підприємства ТОВ «УА Брук», які перебувають у його використанні згідно з балансом, який характеризує коефіцієнт рентабельності, у 2016 і 2017 роках змінився в негативну сторону на 0,034. Це свідчить про зменшення попиту на продукцію підприємства і помірне зменшення в складі активів.

Таблиця 3.2

Основні показники фінансового стану підприємства ТОВ «УА Брук» за 2016 – 2017 рр.

Фінансовий показник	Алгоритм Розрахунку	Розрахункове значення фінансового показника		
		2016 рік	2017 рік	Відхилення (+/-)

Коефіцієнт рентабельності активів	$\frac{\phi 2p.2350 \text{ або } p.2355}{\phi 1(p.1300 (гр.3)+p.1300(гр.4)) / 2}$	0,046	0,012	-0,034
Коефіцієнт оборотності активів	$\frac{\phi 2p.2000}{\phi 1(p.1300(гр.3) + p.1300(гр.4)) / 2}$	0,706	1,027	0,321
Коефіцієнт покриття	$\frac{\phi 1p.1195}{\phi 1p.1695}$	0,999	3,089	2,09
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{\phi 1(p.1195 - p.1100)}{\phi 1p.1695}$	0,652	0,778	0,126
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\phi 1(p.1160 + p.1165)}{\phi 1p.1695}$	0,012	0,010	-0,002
Період одного обороту оборотних активів	$\frac{((\phi 1p. 1195 \text{ гр.3} + \phi 1p. 1195 \text{ гр.4}) / 2) * 360}{\phi 2 p.2000}$	510	350	-160
Коефіцієнт завантаження оборотних коштів	$\frac{(\phi 1(p.1300(гр.3) + p.1300(гр.4)) / 2)}{\phi 2p.2000}$	1,417	0,974	-0,443

Коефіцієнт оборотності активів відображає швидкість обороту сукупного капіталу підприємства, тобто показує, скільки разів за аналізований період відбувається повний цикл виробництва й обіг, що приносить відповідний ефект у вигляді прибутку, або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна одиниця активів. Так як він збільшився у 2017 році на 0,321, в порівнянні з 2016 роком, це говорить про те, що на підприємстві ТОВ «УА Брук» підвищилася якість циклу виробництва і обігу продукції, що призвело до збільшення прибутку від даної діяльності.

Коефіцієнт покриття характеризує здатність підприємства забезпечити свої короткострокові зобов'язання з найбільше легко реалізованої частини активів – оборотних коштів. Рівень даного показника у 2016 році – 0,999, що менше на 2,09 ніж у 2017 році і означає, що вартість поточних активів перевищує суму поточних зобов'язань. Даний показник $3,089 > 1$ і це показує достатній рівень показника. Тобто, це веде до підвищення довіри до ТОВ «УА Брук» з боку кредиторів, постачальників, інвесторів і партнерів.

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує платіжні можливості підприємства щодо погашення поточних зобов'язань за умови своєчасного здійснення розрахунків з дебіторами. У 2017 р. він – 0,778, що більше на 0,126 за показник у 2016 році, що становив 0,652, також цей коефіцієнт порівнюється з оцінюваним рівнем ($0,778 < 1$). З оцінки, можна зробити висновок, що більшість своїх поточних зобов'язань підприємство не зможе погасити за рахунок оборотних коштів. Таке значення вказує на те, що в підприємства ТОВ «УА Брук» недостатньо ліквідних оборотних коштів для своєчасного розрахунку за зобов'язаннями.

Показник, що дозволяє визначити частку короткострокових зобов'язань, що підприємство може погасити негайно, не чекаючи оплати дебіторської заборгованості й реалізації інших активів, тобто коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2017 р. становить 0,010, ($0,010 < 0,2$) і означає, що підприємство не зможе негайно погасити свої борги при одночасному пред'явленні кредитором своїх зобов'язань.

Ефективність управління оборотними активами в ТОВ «УА Брук» підвищилася. Якщо в 2016 р. оборотні активи в середньому здійснювали один оборот протягом 510 днів, то в 2017 р. – ця число становило 350 днів. Зниження показника свідчить про те, що компанії необхідно менше ресурсів для фінансування своїх оборотних активів. Це дозволяє вивільнити частину фінансових ресурсів. Гроші можуть бути спрямовані на зниження обсягу зобов'язань (найдорожчої їх частини) або на інтенсифікацію поточної операційної, фінансової або інвестиційної діяльності.

Коефіцієнт завантаження є величиною, зворотною коефіцієнту оборотності і означає чим менше коефіцієнт завантаження засобів в обороті, тим ефективніше використовуються оборотні кошти на підприємстві. Коефіцієнт завантаження у 2017 році становив 0,974, що нижче на 0,443 порівняно із 2016 роком. Отже, ТОВ «УА Брук» змогло знизити величину оборотних коштів, яка припадає на 1 грн. реалізованої продукції, відповідно, це свідчить про підвищення ефективності їх використання.

Далі проведемо аналіз оборотності запасів і дебіторської заборгованості (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Основні показники оборотності виробничих запасів і дебіторської заборгованості

Фінансовий показник	Розрахункове значення фінансового показника		
	2016 рік	2017 рік	Відхилення (+/-)
Коефіцієнт оборотності запасів	2,485	4,356	1,871
Коефіцієнт закріплення виробничих запасів	0,402	0,229	-0,173
Показник тривалості одного обігу	144,87	82,645	-62,23
Коефіцієнт оборотності готової продукції	23,991	132,759	108,768
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	2,019	3,021	1,002
Коефіцієнт відволікання оборотних активів	0,651	0,691	0,04
Період погашення дебіторської заборгованості	177,9	118,96	-58,94

Коефіцієнт оборотності запасів збільшився на 1,871 у 2017 році відносно 2016 року і становить 4,356. Високі показники реалізації товарів та послуг при швидкій оборотності вказує на те, що період перебування запасів на складі є низьким, а отже відбувається мінімізація логістичних витрат.

Коефіцієнт закріплення виробничих запасів зменшився порівняно із 2016 роком на 0,173, зменшення цього показника є позитивним, що свідчить про підвищення ефективності використання запасів.

Показник тривалості одного обігу показує саме той час, протягом якого виробничі запаси трансформуються в кошти. Скорочення тривалості обігу із 144,87 до 82,645 у 2017 році свідчить про збільшення швидкості обіговості та зменшення середніх залишків виробничих запасів.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості вказує на ефективність управління заборгованістю клієнтів і інших дебіторів. Значення коефіцієнта демонструє кількість оборотів дебіторської заборгованості, тобто скільки разів дебітори погасили свої зобов'язання перед компанією. У даному

випадку можемо побачити збільшення значення показника у 2017 році на 1,002, порівняно із 2016 роком із значенням 2,019, що свідчить про позитивну тенденцію для підприємства.

Коефіцієнт відволікання оборотних активів визначається в динаміці, якщо у 2017 році цей коефіцієнт зріс до 0,691, що на 0,04 більше порівняно із 2016 роком, то це є негативним моментом в роботі підприємства.

Період погашення дебіторської заборгованості знизився до 118днів у 2017 році, що на 58 менше порівняно із 2016 роком, зменшення показника говорить про те, що клієнти відволікають фінансові ресурси компанії на менший термін.

Останнім етапом аналізу оборотних активів ТОВ «УА Брук» є аналіз грошових коштів.

Для визначення ступеню участі грошових коштів в оборотних активах підприємства проаналізуємо основні показники, наведені в таблиці 3.4

Таблиця 3.4

Основні показники стану грошових коштів ТОВ «УА Брук» у 2016-2017 рр.

Показник	Рік		Відхилення 2017/2016
	2016	2017	+/-
Коефіцієнт участі грошових коштів в оборотних активах	0,007	0,011	+0,004
Середній період обороту грошових коштів	2,87	2,927	+0,057
Кількість оборотів грошових коштів	125,288	123,012	-2,276

Коефіцієнт участі грошових коштів в оборотних активах в динаміці зріс у 2017 році до 0,011, що на 0,004 більше ніж у 2016 році, це негативно характеризує діяльність підприємства ТОВ «УА Брук».

Середній період обороту грошових активів у 2017 році зріс у динаміці порівняно із 2016 роком на 0,057, що свідчить про сповільнення оборотності грошових коштів і є негативно відобразиться в діяльності підприємства ТОВ «УА Брук».

Кількість оборотів грошових коштів у 2016 році із показником 125,288

знизилися у 2017 році до 123,012. Зменшення кількості оборотів грошових коштів в аналізованому періоді в порівнянні з минулим періодом свідчить про неефективне використання грошових коштів. Підприємству ТОВ «УА Брук» варто оптимізувати свій платіжний оборот.

Отже, на основі проведеного дослідження встановлено доцільність використання структурного та коефіцієнтного аналізу при проведенні оцінки формування та використання оборотних активів ТОВ «УА Брук». За аналітичними даними по розрахунках коефіцієнтів оборотності запасів, дебіторської заборгованості, закріплення оборотних активів зроблено висновок про погіршення ефективності використання оборотних активів.

3.2 Використання прийомів аналізу в процесі проведення аудиту оборотних активів підприємства

Методичне забезпечення аудиту оборотних активів – це формування сукупності методів та процедур, за допомогою яких здійснюється відбір інформації, необхідної для визначення відхилень від цілей управління оборотними активами.

Метою аудиту операцій з оборотними активами є перевірка достовірності, доцільності, законності здійснення операцій пов'язаних з рухом, формуванням, використанням активів підприємства.

Основні завдання бухгалтерського контролю та джерела інформації для аудиту операцій з оборотними активами відобразимо у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Основні завдання бухгалтерського контролю та джерела інформації для аудиту оборотних активів

Основні завдання аудиту	Джерела інформації для аудиту
- вивчення законності і доцільності проведення операцій з оборотними активами, своєчасності і повноти оприбуткування та витрачання;	- наказ про облікову політику підприємства; - первинні документи з обліку оборотних активів; - облікові регістри, що використовуються

<ul style="list-style-type: none"> - перевірка фактичної наявності оборотних активів; - визначення правильності ведення синтетичного та аналітичного обліку оборотних активів; - оцінка, повноти та правильності відображення господарських операцій з оборотними активами в бухгалтерському обліку та звітності; - перевірка дотримання підприємством податкового законодавства по операціях пов'язаних з оборотними активами; 	<p>для відображення господарських операцій з обліку оборотних активів;</p> <ul style="list-style-type: none"> - акти та довідки попередніх ревізій, аудиторські висновки та інша документація, що узагальнює результати контролю; - звітність.
<ul style="list-style-type: none"> - перевірка організації обліку придбання, виробництва та витрачання ТМЦ; - перевірка повноти оприбуткування ТМЦ при належності документів, які підтверджують їх придбання; - перевірка законності списання ТМЦ при втратах; - перевірка стану збереження готівки в касі; - перевірка своєчасності одержання і обробки виписок банку по всіх відкритих рахунках; - виявлення напрямів використання коштів, що зберігаються на банківських рахунках, оцінка правильності проведення взаємозаліків з кредитною установою; - вивчення законності операцій з дебіторською заборгованістю та її відображення в обліку; - перевірка правильності створення резерву сумнівних боргів. 	

Методика внутрішньогосподарського контролю оборотних активів передбачає визначення методів контролю або їх сукупність, які будуть використовуватись в процесі аудиту оборотних активів. Достовірність здійснення операцій з оборотними активами встановлюються за допомогою прийомів документального і фактичного контролю. До найважливіших методів аудиту фактичної наявності майна в натурі належать: обстеження, інвентаризація, перевірка.

Обстеження проводиться по визначеному колу питань або одному із них шляхом ознайомлення на місці з окремими видами оборотних активів. При цьому використовуються різні методичні прийоми фактичного і документального контролю, проте не обов'язково вдаватись до перевірки

первинних документів і облікових записів як із сторони їх законності, так і достовірності. Обстеження проводиться нерегулярно і оформляються, як правило, довідками або доповідними записками.

Перевірка – це фактичне вивчення окремих питань використання оборотних активів або дій апарату управління на підставі заяв, сигналів, скарг або відповідно до плану роботи суб'єкта, що контролюється. Перевірка, в основу якої покладені документи, носить назву документальної. Вони, як правило, не потребують використання складних методик перевірки і застосування професійних знань та вмінь в галузі контрольно-ревізійної діяльності.

Інвентаризація – це метод встановлення наявності та стану наявних оборотних активів, що здійснюється як огляд і підрахунок перевіряючим або працівниками під його контролем. У процесі інвентаризації чи вивчення окремих об'єктів оборотних активів здійснюється їх огляд щодо наявності, властивостей, придатності, якості як носія потреби тощо. Наприклад, до підписання чек є документом; після підписання він стає активом; після анулювання він знову стає документом. Фактично фізичний огляд чека як активу може провадитись лише тоді, коли він підписаний

При документальному контролі оборотних активів застосовуються такі прийоми як формальна, арифметична, нормативно-правова, економічна, зустрічна перевірки, взаємний контроль.

При фактичному контролі оборотних активів використовуються наступні прийоми: огляд, обстеження, контрольне придбання, контрольний запуск сировини і матеріалів, контрольне приймання продукції за якістю і кількістю, дослідження операцій на місці.

Прийоми фактичного й документального контролю схожі між собою, відмінність між ними полягає лише у тому, що основою документального контролю є перевірка документів, тоді як фактичний контроль дає можливість встановити реальний стан оборотних активів.

Аудиторська перевірка складається з окремих послідовних етапів, які в

узагальненому вигляді можна назвати так: підготовчий, проміжний, етап фізичної перевірки, основний (етап аудиту окремих статей звітності), заключний етап.

Пропонуємо такий порядок проведення аудиту оборотних активів:

1. Перевірка правильності обліку грошових коштів:

- грошові кошти в національній валюті;
- грошові кошти на поточному рахунку;
- відображення в обліку.

2. Перевірка правильності обліку запасів:

- перевірка правильності вказаної в звіті суми і відповідності суми в звітності

- головній книзі і обліковим регістрам;
- тестування синтетичного обліку запасів;
- перевірка правильності формування облікових даних виходячи з даних первинних документів і змісту господарської операції;
- перевірка легітимності господарської операції, тобто її законності, реальність її існування, правильність документального оформлення.

3. Перевірка дебіторської заборгованості:

- перевірити наявність і правильність оформлення первинних документів, що є підставою для облікових записів по дебіторській заборгованості;
- оцінити систематичний та аналітичний облік, правильне використання відповідних рахунків Плану рахунків;
- перевірити правильність визнання і оцінки дебіторської заборгованості відповідно до П(с)БО 10;
- встановити реальність вказаної дебіторської заборгованості;
- проаналізувати інформацію про дебіторську заборгованість, подану в примітках, на її повноту і достовірність;
- перевірити правильність розрахунку і додержання обраного методу визначення величини резерву сумнівних боргів.

Отримана в ході аудиторської перевірки інформація повинна бути

задокументована у вигляді робочих документів.

При проведенні аудиту оборотних активів варто застосувати також економічний аналіз, тобто визначити систему показників, які будуть характеризувати наявність, рух, ефективність використання оборотних активів. До таких показників віднесемо: показники наявності та використання оборотних активів, ліквідності та оборотності. Це дасть можливість порівняти фактичні показники з плановими і при необхідності розробити рекомендації по приведенні їх до бажаних значень.

При уподібненні наявності оборотних активів за елементами у різні етапи, даних звітів про рух грошових коштів, товарно-матеріальних цінностей з даними бухгалтерського обліку, оцінці співвідношень між різними статтями звіту і порівнянні їх з даними за попередні роки застосовуються аналітичні процедури. Вони являють собою аналіз і оцінку отриманої аудитором інформації, дослідження найважливіших фінансових і економічних показників підприємства з ціллю виявлення незвичних чи хибно відображених у бухгалтерському обліку господарських операцій, виявлення причин таких помилок та перекручень.

Одним із етапів господарсько-економічного стану підприємства є аналіз його ліквідності. Показник ліквідності вказує на спроможність підприємства справлятися зі своїми поточними зобов'язаннями за рахунок поточних активів. У загальному випадку підприємство вважається ліквідним, якщо його оборотні активи перевищують поточні зобов'язання. Але не завжди таке перевищення дає загальну картину ліквідності, оскільки підприємство може бути ліквідним у більшій чи меншій мірі. Тому для ефективного визначення ліквідності застосовують цілу низку коефіцієнтів, які відображають відношення окремих статей балансу та інших видів фінансової звітності.

Ліквідність і платоспроможність не є тотожними поняттями, хоча між ними існує тісний зв'язок. Платоспроможність підприємства базується на наявності необхідних платіжних засобів і означає здатність підприємства погашати свої борги. Неоднозначність трактування понять "ліквідність" і

"платоспроможність" у дослідженнях економістів і вплив на них багатьох факторів зумовлює необхідність уточнення цих понять для обґрунтування системи показників. Показники ліквідності визначають здатність промислового підприємства виконувати свої зобов'язання зі своїх активів. Показники платоспроможності визначають здатність суб'єкта погашати заборгованість.

Одним з основних завдань аудиту та економічного аналізу ліквідності є оцінка наближення підприємства до кризового фінансового стану.

При дослідженні аналізу фінансового стану підприємства необхідно проводити аналіз ділової активності і рентабельності, які дозволять виявити ефективність використання фінансових ресурсів.

Показники ділової активності за своєю сутністю впливають з оборотності активів та визначаються ними. Коефіцієнт оборотності активів відбиває ефективність використання всіх наявних матеріальних цінностей незалежно від їхніх джерел. Він показує, скільки разів за період здійснюється повний цикл виробництва і обігу, що приносить відповідний ефект у вигляді прибутку. Вагомим показником оборотності є коефіцієнт, який характеризує оборотність запасів, тобто швидкість їхньої реалізації. Чим вище значення показника оборотності запасів, тим ліквіднішу структуру мають оборотні кошти і тим, відповідно, більш стійке положення підприємства. Показник оборотності товарних запасів може бути виражений у днях обігу. У даному випадку він показує, скільки необхідно днів для продажу ТМЦ. Сума днів, протягом яких оплачуються рахунки і реалізуються товари, характеризує тривалість циклу, протягом якого товарно-матеріальні запаси переходять в наявні кошти. Пришвидшення темпу оборотності, що досягається за рахунок скорочення часу виробництва і обігу, позитивно впливає на результати господарської діяльності промислових підприємств (рентабельність).

Рентабельність товарообігу розкриває здатність підприємства отримувати чистий прибуток. Цей показник демонструє, скільки чистого прибутку припадає на одиницю виручки від реалізації товарів. Підняття рівня рентабельності означає ефективне ведення підприємницької діяльності. Разом з

тим цей показник може бути орієнтиром в оцінці ділової активності і конкурентоспроможності. Рентабельність поточних активів є найбільш загальним коефіцієнтом рентабельності. Він демонструє, скільки гривень прибутку отримано на одну гривню оборотних активів.

Дослідження наявних економічних показників показує, що для проведення аудиту та аналізу наявності і руху оборотних активів підприємств, застосовуючи систему бухгалтерського обліку, доречно використовувати такі ключові показники, як: коефіцієнт оборотності оборотних активів, коефіцієнт оборотності запасів, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності грошових коштів, коефіцієнт завантаженості активів в обороті і інші. На практиці можна також розраховувати й інші показники, що виражають ту чи іншу якісну характеристику й удосконалюють аналіз наявності і застосування оборотних активів підприємств. Ключовим із завдань обліку, аудиту та економічного аналізу оборотних активів є вирішення задач оптимізації запасів на підприємстві. Запаси мають забезпечуватись в межах норм, встановлених керівництвом підприємства. Надмірні залишки запасів сировини, матеріалів, інструментів і решти матеріальних цінностей призводять до скорочення отримання доходу від оборотного капіталу, який виражений в запасах, а також до зростання втрат завдяки псуванню і застарілості матеріальних цінностей, окрім того, приводять до збільшення затрат для зберігання, страхування і розрахунку за податковими платежами. При цьому постає загроза зниження ринкової вартості матеріальних запасів, які були придбані з надлишком. Утім нестача запасів може призвести до ймовірної зупинки виробництва, зриву постачання продукції, що може нанести непоправиму шкоду підприємству, яке отримає в наслідку цього низькі результати своєї діяльності.

Отже, у господарській діяльності доречно запровадити нові підходи щодо організації процесу постачання запасів, з урахуванням скорочення розходів на їх придбання та зберігання, із використанням всіх допустимих заходів стосовно скорочення даних витрат. Інформація, що буде отримана завдяки

удосконаленню економічних показників при проведенні аналізу і оцінки ефективності формування витрат на придбання і зберігання запасів, надасть перспективу бухгалтерам-аналітикам зіставляти плановий рівень витрат з понесеними реально за період, а також аналізувати причини відхилення з метою прийняття точних управлінських рішень стосовно організації придбання і зберігання запасів на підприємствах у залежності від специфіки їх функціонування. Використання усіх вище розглянутих економічних показників аналізу руху оборотних активів послужить в ефективній організації і управлінні можливостей підприємства задля забезпеченості потрібними виробничими запасами, грошовими коштами, а також регулюванні ступеня дебіторської заборгованості.

Висновки до розділу 3

Проведені дослідження аналізу оборотних активів підприємства дали змогу сформулювати такі висновки і пропозиції:

1. Результати діяльності підприємства значною мірою залежать від структури й ефективного використання оборотних активів. Тому для удосконалення його діяльності, покращення фінансового стану необхідно виявити і скоротити нераціональне використання оборотних активів, розробити політику та конкретні заходи щодо ефективного управління оборотними активами на рівні підприємства з метою забезпечення ефективного їхнього використання та позитивного впливу на фінансові результати діяльності.

2. Аналіз частки оборотних активів у складні майна говорить про переважну частку оборотних активів в складі активів ТОВ «УА Брук», так у 2017 р. необоротні активи склали 20,8%, з усього майна підприємства, в свою чергу оборотні – 79,2%. Це пов'язано із зменшенням ризиків компенсації авансованого капіталу та зростання його віддачі внаслідок прискорення оборотності оборотних активів. Аналіз фінансового стану шляхом розрахунку показників ефективності використання оборотних активів, характеризує діяльність ТОВ «УА Брук» як не дуже стабільну, оскільки: коефіцієнт

рентабельності у 2017 році впав на 0,034 порівняно із 2016 роком із значенням 0,046. Це свідчить про зменшення попиту на продукцію підприємства. коефіцієнт оборотності запасів із значенням 4,356 у 2017 році порівняно із 2016 збільшився і вказує на те, що відбувається мінімізація логістичних витрат; коефіцієнт покриття у 2017 році становить $3,089 > 1$, що говорить про підвищення довіри до ТОВ «УА Брук» з боку кредиторів, постачальників, інвесторів і партнерів; Коефіцієнт швидкої ліквідності у 2017 р. збільшився на 0,126, що свідчить про те що підприємство зможе своєчасно здійснювати поточні розрахунки за зобов'язаннями. Коефіцієнт абсолютної ліквідності залишився на стабільному рівні і становить у звітному році 0,01, при нормі 0,2, тобто суб'єкт господарювання не зможе негайно погасити свої борги без поступлення коштів від дебіторів. Проте період одного обороту у 2017 році значно зменшився, порівняно із 2016 роком і становить 350 днів, що є позитивним моментом для фірми, адже це дозволить вивільнити частину фінансових ресурсів, які можуть бути спрямовані на зниження обсягу зобов'язань.

3. При здійсненні аудиту оборотних активів необхідно використовувати цілу низку показників економічного аналізу, так як основне завдання аудиту – попередити наближення підприємства до кризового фінансового стану. Прорахунок досліджених коефіцієнтів дасть можливість порівняти фактичні показники з плановими і при необхідності розробити рекомендації по приведенні їх до бажаних значень.

Висновки та пропозиції

На сьогоднішній день в розвитку економіки України, господарська діяльність будь-якого суб'єкта господарювання не може здійснюватися без наявності у складі активів значної частки оборотних активів. В загальній системі бухгалтерського обліку облік запасів, дебіторської заборгованості, грошових коштів слід вести вірно і у відповідності із чинним законодавством.

Після проведеного дослідження можна сформулювати такі висновки та пропозиції:

1. Правильне розуміння сутності оборотних активів має вагоме практичне значення, адже безпомилкове сприйняття даного економічного терміну, спростить роботу будь-якого суб'єкта господарювання, здійснить допомогу в моніторингу та виявить взаємозалежності між різними чинниками виробничо-господарської діяльності, що у майбутньому дасть можливість не лише ефективно використовувати існуючі фінансові ресурси, а й будувати правильні економічні прогнози щодо доцільності споживання та управління оборотними активами підприємства. Виходячи з цього нами було досліджено сутність даної категорії і визначено, що під оборотними активами слід розуміти сукупність фінансових і матеріальних активів, не обмежених у використанні, які обслуговують господарський процес і призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу або одного року з дати складання балансу та забезпечення безперервності виробничо-комерційного циклу.

2. Для управління оборотними активами підприємства необхідно мати чітке уявлення про методи їх класифікації. Тому дослідивши оборотні активи з врахуванням досвіду вчених-економістів у сфері обліку, можемо згрупувати їх

за такими ознаками: за формами функціонування в операційному циклі; залежно від участі в кругообігу; за принципом організації та регулювання; залежно від ступеня ліквідності; залежно від ризику вкладених оборотних активів; за характером фінансових джерел; за видами. Така класифікація дає змогу систематизувати оборотні активи з метою забезпечення ефективного й цілеспрямованого їх управління та використання.

3. Безперечно важливим питанням на даний час є оцінка оборотних активів. Бухгалтерський облік передбачає існування великої кількості ознак оцінки, що ускладнює завдання бухгалтера в частині вибору більш оптимального методу оцінки оборотних активів. Від обраної методики залежать якість та достовірність відображених у звітності показників, які характеризують майнове і фінансове становище підприємства. Тому вивчення можливих класифікацій оцінок у бухгалтерському обліку грають велику роль як для подальшого розвитку теорії бухгалтерського обліку в цілому, так і для використання суб'єктами господарювання на практиці. У зв'язку з цим, нами було узагальнено наступні методи оцінки: історична собівартість, поточна собівартість, вартість продажу (реалізації) та теперішня вартість. Порівнюючи методи оцінки запасів при вибутті, можна побачити, що кожен з методів має свої переваги та недоліки, тому щоб вибрати, який саме метод необхідно використовувати, варто звертати увагу на специфіку діяльності підприємства.

4. Провівши дослідження сутності одного із видів оборотних активів запаси, можна стверджувати, що з позиції обліку виробничі запаси є речовинною основою готової продукції, одним з найважливіших елементів виробничого процесу, утримуються для подальшого використання як предмета праці, проходять багато стадій обробки та повністю переносять свою вартість на вироблену продукцію.

5. Основним документом, що заповнюється при оприбуткуванні запасів на склад є прибутковий ордер (М-4). Нажаль, форма даного первинного документа ще з 1996 р. не змінювалась і на даний час не відповідає потребам обліку, тому рідко застосовується. З метою поліпшення ведення

документообігу на підприємстві, пропонуємо удосконалену форму даного документа. Ключовими правками, внесеними нами до форми документа є відображення показника «Постачальник» з ознакою іноземний чи вітчизняний, адже від даного показника залежатиме вид супровідного документа постачальника (рахунок-фактура, накладна для вітчизняного чи інвойс, митна декларація - іноземного) та сума оприбуткування. Окрім того, у документі окремими рядком виділено «Внутрішній підрозділ», що пов'язано з тим, що з використанням даного документа оприбутковуються не тільки товарно-матеріальні цінності отримані від постачальників, а й одержані із внутрішніх підрозділів. Ще одними важливими змінами є відображення у документі рядків щодо документальної та фактичної наявності ТМЦ у кількісному та сумовому виразі. Дані зміни дозволять застосовувати вищенаведений документ і при наявності кількісних відхилень при отриманні ТМЦ. Окрім того, з документа вилучено такі показники як код виду операції, код постачальника, номер паспорта у зв'язку з тим, що вони не несуть ніякого інформаційного навантаження.

6. При розподілі транспортно-заготівельних витрат варто частину понесених витрат у вигляді накладних (витрати на відрядження, маркетингові витрати) відображати не як елементи собівартості придбаних запасів, а як витрати звітного періоду, що дасть змогу вирішити багато проблем обліку на тих підприємствах, де частка таких витрат у складі первісної вартості придбаних запасів незначна. Також з метою посилення контролю за рівнем ТЗВ бухгалтерії доречно вести облік не в цілому за всіма матеріальними витратами, а за статтями, рекомендованими для деталізації складу транспортно-заготівельних витрат. Це зробить більш прозорими статті калькуляції в частині витрат, пов'язаних із заготівлею і транспортуванням, що позитивно вплине на методику управлінського обліку.

7. На нашу думку, формування оборотно-сальдової відомості за рахунком 26 «Готова продукція», яка характеризує інформацію щодо оборотів і залишків готової продукції недостатньо, тому доцільно на підставі первинних документів

складати реєстри документів з реалізації готової продукції. Реєстри необхідно формувати за напрямками реалізації, видами продукції, покупцями та замовниками. Щоденне заповнення цих реєстрів дасть змогу здійснювати оперативний контроль за реалізацією продукції, застосуванням цін та їх змінами, надходженням виручки.

8. Слід відмітити, що на досліджуваному підприємстві, облік готової продукції ведеться за плановою собівартістю, тому у кінці місяця виникає необхідність її коригування.

Враховуючи це, на нашу думку, на ТОВ «УА Брук» доцільним буде відкривати два субрахунки, а саме: 261 «Готова продукція за обліковими цінами»; 262 «Відхилення фактичної виробничої собівартості готової продукції від облікової ціни».

Враховуючи дану пропозицію, оприбуткування готової продукції буде оформлятися таким бухгалтерським записом:

Дт 261 «Готова продукція за обліковими цінами»;

Кт 23 «Виробництво».

У випадку, якщо будуть відхилення фактичної собівартості від собівартості за обліковими цінами то їх слід буде також відображати в обліку.

- фактична собівартість готової продукції більша, ніж її вартість за обліковими цінами:

Дт 261 «Готова продукція за обліковими цінами»;

Кт 262 «Відхилення фактичної виробничої собівартості готовою продукції від облікової ціни».

- фактична собівартість готової продукції менша, ніж її вартість за обліковими цінами:

Дт 262 «Відхилення фактичної виробничої собівартості готової продукції від облікової ціни»;

Кт 261 «Готова продукція за обліковими цінами».

9. На основі проведеного дослідження встановлено доцільність використання структурного та коефіцієнтного аналізу при проведенні оцінки

формування та використання оборотних активів ТОВ «УА Брук». За даними проведеного аналізу можна констатувати покращення структури оборотних активів на ТОВ «УА Брук». Однак коефіцієнт рентабельності у 2017 році впав на 0,034 порівняно із 2016 роком. Це свідчить про зменшення попиту на продукцію підприємства. Коефіцієнт абсолютної ліквідності залишився на стабільному рівні і становить у звітному році 0,01, при нормі 0,2, тобто суб'єкт господарювання не зможе негайно погасити свої борги без поступлення коштів від дебіторів. Проте період одного обороту у 2017 році зменшився на 160 днів, порівняно із 2016 роком і становить 350 днів, що є позитивним моментом для фірми, адже це дозволить вивільнити частину фінансових ресурсів, які можуть бути спрямовані на зниження обсягу зобов'язань.

10. Запропоновано проводити аналіз та аудит оборотних активів на ТОВ «УА Брук» із використанням показників економічного аналізу. З допомогою рекомендованих показників при проведенні аудиту вдасться попередити наближення підприємства до кризового фінансового стану. Прорахунок досліджених коефіцієнтів дасть можливість порівняти фактичні показники з плановими і при необхідності розробити рекомендації по приведенні їх до бажаних значень.

Список використаних джерел

1. Алексеев І.В., Ніч О. І. Фінансовий аналіз: техніка розрахунків та моделювання економічних ситуацій: Навч. посібник. – Львів: Видавництво “Бескид Біт”, 2003. - 152 с
2. Аудит. Методика документування: [Навч. пос.] / За заг ред. І. І. Пилипенка.– К., 2003. – 457с.
3. Безрукова Т.Л. Методы выявления риска /Шанин И.И., Травникова В.В., Марадудин А.Ф. // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2014. – № 9-3. – С. 103-105.
4. Бетге Йорг. Балансоведение / Й. Бетге [пер. с нем. под ред. В.Д. Новодворского]. – М.: Бухгалтерский учёт, 2000. – 264 с.
5. Бетехтіна Л. О. Економічна сутність оборотного капіталу підприємства / Л. О. Бетехтіна // Бізнес-навігатор. – 2009. – № 1 (16). – С.74–77.
6. Білик М. Д. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.] / Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. Н., Невмержицька Н. Ю.. – К.: КНЕУ, 2007. – 592 с.
7. Блажевич О.Г., Мрищук В.Д. Сущность оборотных активов и повышение эффективности их использования на предприятии // Научный вестник: Финансы, банки, инвестиции - 2016 - №1 С. 27-35
8. Бланк И. А. Управление активами и капиталом предприятия / И. А. Бланк. – К. : Ника-центр, Эльга, 2003. – 448 с.
9. Боди З. Финансы / З. Боди, Р. Мертон — М.: Вильямс, 2007. — 592 с.
10. Бондаренко О. С. Сучасні підходи до обліку дебіторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці господарювання / О. С. Бондаренко // Інвестиції: практика та досвід. — 2011. —№ 18. — С. 36—39.

11. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов / Р. Брейли, С. Майерс. – М.: Олимп-Бизнес, 1997. – 1088 с.
12. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів [Ф.Ф. Бутинець та ін.]; під заг. ред. [і з передм.] Ф.Ф. Бутинця. – 8-ме вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2009. – 912 с.
13. Васильева Л.С. Финансовый анализ: учеб. / Л.С. Васильева, М.В. Петровская. – М.: КНОРУС, 2013. – 544 с.
14. Василенко В. О. Виробничий (операційний) менеджмент: навч. посібн. / В. О. Василенко, Т. І. Ткаченко - К. : ЦУЛ, 2007. - 532 с.
15. Володькіна М. В. Економіка промислового підприємства: навчальний посібник / М. В. Володькіна. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 196 с.
16. Гангал Л.С. Основні проблеми та шляхи вдосконалення обліку дебіторської заборгованості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com/>
17. Герасимов Б.И. Экономический анализ: учеб. пособие в 2 ч. / Б.И. Герасимов, Т.М. Коновалова, С.П. Спиридонов. – 2-е изд., стер. – Тамбов : Издво Тамб. гос. техн. ун-та, 2011. – Ч. 1. – 64 с.
18. Демченко Т. А. Оборотні активи та їх відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності. Актуальні проблеми економіки / Т. А. Демченко. – 2007. – №9. – 227 с.
19. Демченко Т.А. Дослідження основних концепцій оцінки активів /Т.А. Демченко// Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №3(57). – С. 97–102.
20. Ермасова Н. Б. Финансовый менеджмент / Н. Б. Ермасова. – М.: Юрайт-Издат, 2007. – 192с.
21. Задорожний З.В. Облік і звітність за міжнародними стандартами / З.В. Задорожний, В.М. Панасюк, Є.К. Ковальчук, Л.Я. Бобрівець /Навчальний посібник (навчально-методичний комплекс) (2-е видання)

Тернопіль: Економічна думка, 2015 р. – 340 с.

22. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>.

23. Закон України «Про обіг векселів в Україні» від 05.04.2001 р.

№2374-III : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>.

24. Измайлова К. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / К. В. Измайлова. – К. : МАУП, 2001. – 146 с.

25. Ильенкова С. Д. Экономика и статистика фирм / С. Д. Ильенкова, В. Е. Адамов, Т. П. Сиротина. – М.: Финансы и статистика, 2002 – 288с.

26. Інструкція «Про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій», затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999р. №291 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>.

27. Інструкція «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій»: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 [Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99/print1327246549106958>.

28. Киперман Г. Анализ оборотных активов / Г.Киперман // Финансовая газета. Региональный выпуск. – 2010. – №15. С.12-15.

29. Кирейцев Г. Г. Финансовый менеджмент: учеб. пособие / Г. Г. Кирейцев. – К. : ЦУЛ, 2006. – 496

30. Коблянська О. І. Методологічні аспекти обліку та аудиту дебіторської заборгованості / О. І. Коблянська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2012. — № 77— 78. — С. 28—34.

31. Ковалев, В.В. Финансы предприятий: учебник / В.В. Ковалев, В.В. Ковалев – М.: ТК Велби, 2004. – 352 с.
32. Колчина Н.В. Финансы предприятий: учеб. пособие / Н. В. Колчиной. - 2- е изд. перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ- ДАНА, 2011. – 447 с.
33. Крейнина М. Н. Финансовый менеджмент : учеб. пособие / М. Н. Крейнина. – М. : Дело и сервис, 2008. – 308 с. Крупка Я.Д. Облік міжнародних операцій: навчальний посібник / Я.Д. Крупка, І.Я. Назарова – Тернопіль: «Крок», 2016. – 216 с
34. Крупка Я. Д. Про масштаби та способи розкриття інформації у примітках до фінансової звітності / Я. Д. Крупка, І. Я. Назарова // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2009. - № 7. – С. 144-149.
35. Крупка Я. Д. Фінансовий облік: підруч. – 4-ге вид., допов. і перероблене / З. В. Задорожний, Н. В. Гудзь, П. Н. Денчук, Я. Д. Крупка, Н.Я. Микитюк, Н.В. Починок, Р. В. Романів. – Тернопіль.: Економічна думка ТНЕУ, 2017. – 450 с.
36. Лищенко О.Г. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством/О.Г. Лищенко, Г.М. Бескота// Держава і регіони: журнал.—Запоріжжя: Гуманіст. Ун-т «Запоріз. ін-т держ. та муніцип. упр.», 2009.-№1. с. 114-117;
37. Лукинский В.В. Актуальные проблемы формирования теории управления запасами : [монография] / Лукинский В.В. – СПб. : СПбГИЭУ, 2008. – 213 с.
38. Малышкин А.И. Основы бухгалтерського учета в банках / Малышкин А.И., Адамова Б.Ю. // .– Сумы: Изд. Слобожанщина, 2000.– 205с.
39. Маркарьян Э.А. Финансовый анали: учеб. пособие. 3- е изд., перераб. и доп./ Э.А. Маркарьян, Г.П. Герасименко, С.Э. Маркарьян – М.: ИД ФБК- ПРЕСС, 2011. – 224 с.

40. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_013

41. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_021

42. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_019

43. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, 32 зміни в облікових оцінках та помилки». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_020

44. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 «Дохід». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_025

45. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_029

46. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_015

47. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік : [навчальний посібник] / Г.В. Нашкерська – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с.

48. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

49. Олександренко І.В. Методичні підходи до діагностики оборотних активів підприємства / Олександренко І. В. // Бізнес Інформ. - 2014. - № 2. - С. 277-283. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>

50. Павленко О.П., Бурсук Г.Ю. Фінансовий аналіз оборотних активів та оптимізація джерел їх формування // «Молодий вчений» - жовтень, 2017 р.- № 10 (50) С. 981-984

51. Палий В.Ф. Финансовый учет / Палий В.Ф., Палий В.В. – М., 1998. – 296 с.
52. Пеняк Ю. С. Формування та ефективність використання оборотних засобів сільськогосподарських підприємств: автореф. дис.канд. екон. наук: / Ю. С. Пеняк ; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Х., 2010. – 20 с.
53. Поддєрьогін. А.М. Фінансовий менеджмент: Підручник / А.М. Поддєрьогін. — К.: КНЕУ, 2005. — 627 с.
54. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999р. №246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua>.
55. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» (Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів № 304 від 30.11.2000, № 363 від 23.05.2003, № 731 від 22.11.2004, № 1213 від 19.12.2006) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO10.aspx>.
56. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене Наказом Мінфіну України від 31.12.99 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
57. Положення про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України, затверджене Постановою Правління Національного банку України від 16 грудня 2002 р. № 508 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0174-03>.
58. Постанова Правління НБ України «Про затвердження положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» від 29 грудня 2017 р. № 148 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

59. Примак Т. О. Економіка підприємства : навч. посіб. / Т. О. Примак. – 4-те вид., стереотип. – К. : Вікар, 2006. – 219 с.

60. Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів: Наказ Міністерства статистики України від

21.06.96 р. № 193 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.2329.0>.

61. Про первинні документи [Електронний ресурс] / Школа бухгалтера. – 2007. – № 2. – Режим доступу : <http://www.dtk.com.ua/show/3cid01755.html>.

62. Пушкар, М. С. Теоретичні основи бухгалтерського обліку : Навчальний посібник для студ. економ. спец. та післядипломного навчання / М. С. Пушкар, Г. П. Журавель, Ю. Я. Литвин, В. Г. Мельник.– 2-ге вид.– Тернопіль

63. Русак В. А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования: справ. пособие: Высш. шк. / В. А. Русак– 1998. – 309 с.

64. Рубальский Г.Б, “Стохастическая теория управления запасами”, Автомат. и телемех., 2009, № 12, 175–186;

65. Сапожникова Н. Г. Бухгалтерский учет и отчетность [Текст]: учеб. пособие / Сапожникова Н. Г., Панина И. В., Гальчина О. Н., Коробейникова Л. С. // [под ред. Д. А. Ендовицкого]. – М. : КНОРУС, 2015. – 360с.

66. Сікора, І. Особливості оцінки оборотних активів на виробничих підприємствах [Текст] / І. Сікора // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. – № 9.

– С. 13–18.

67. Скрипник М. І. Розвиток бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю витрат та калькулювання собівартості продукції: дис. ... доктора екон. наук: 08.00.09 / М. І. Скрипник. – К., 2012. – 540 с.

68. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств: навчальний посібник / Р. А. Слав'юк. – Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. – 460с.

69. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет как сумма фактов хозяйственной жизни. – М.: Магистр, 2010 – 224 с.

70. Суков Г.С. Програмне забезпечення управління оборотними активами підприємств машинобудівної галузі // Зимові читання, присвячені ідеям П.П. Німчинова та І.В. Малишева. Збірник тез та текстів виступів на Четвертій всеукраїнській науковій конференції, присвяченій видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку д.е.н., проф. І.В. Малишеву, д.е.н., проф. П.П. Німчинову. – Житомир: ЖДТУ, 2006. – С. 54-55.

71. Сурніна К.С. Удосконалення обліку дебіторської і кредиторської заборгованості промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н.:08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит»/ К.С. Сурніна.—Луганськ, 2002.—19с.;

72. Тітаренко Г.Б. Проблемні питання оцінки оборотних активів в бухгалтерському обліку // Науковий вісник Державної академії статистики, обліку та аудиту. – Київ. – 2008, № 1 (18). – С. 74-79.

73. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік , оподаткування і звітність : [підручник] / Ткаченко Н.М. – К. : Алерта, 2006. – 1080 с.

74. Усатов И. А. Хозяйственный расчет и контроль рублем в промышленности / И. А. Усатов. – М. : «Финансы», 1968. – 232 с.

75. Фабіянська В. Ю. Удосконалення обліку та контролю оборотних активів / В. Ю. Фабіянська, І. Ю. Свєрдзоленко // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. - 2015. - Вип. 12(1). - С. 357-366.
76. Фальченко О. О. Процес подання та оприлюднення фінансової звітності підприємства / О. О. Фальченко, Н. Ю. Мардус // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2017. – Вип. 5 (11), ч. 2. – С. 167- 170.
77. Федак Л.М. Запаси підприємств: сутність та класифікація / Л.М. Федак // Вісник Хмельницького національного університету. - Серія «Економічні науки». – Хмельницький: ХНУ. – 2012. – № 1. – С. 157-162.
78. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: навч. посіб. / О. С. Філімоненков. – К.: МАУП, 2004. – 328 с.
79. Чухно І.С. Удосконалення системи обліку, контролю і аналізу ефективного використання оборотних активів підприємства // І.С. Чухно, С.В. Рилєєв. // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://intkonf.org/udoskonalennya-obliku-kontrolyu-i-analizu-oborotnih-aktiviv-pidpriemstva>

